

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 64.

Lördagen den 12 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl Maj:ts proposition med förslag till förordning om hyresvärdestegringsskatt jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten proposition, nr 315, vilken överlämnats till bevillningsutskottets förberedande behandling hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning om hyresvärdestegringsskatt.

I samband med förevarande proposition hade till bevillningsutskottet jämväl överlämnats följande motioner, nämligen:

nr 296 i första kammaren, av greve *Lagerbjelke*, som *dels* föreslagit, att skatten måtte utgå till kommunen, *dels* påyrkat vissa ändringar i förslaget 4, 5 och 9 §§,

nr 381 i andra kammaren, av herr *Nylander* m. fl.,

nr 421 i andra kammaren, av herr *Jönsson* i Revinge, och

nr 430 i andra kammaren, av herr *Lindman* m. fl., vilka samtliga yrkat avslag å propositionen,

nr 422 i andra kammaren, av herrar *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka hemställt, att riksdagen *dels* måtte avslå propositionen om hyresvärdestegringsskatt, *dels* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till andra skattegrunder (skatt å överloppsrum eller dylikt), för att de medel, som behövdes till bostadsproduktionen, måtte kunna anskaffas på sådant sätt, att de ej fölle på de mindre inkomstagarna i samhället,

nr 429 i andra kammaren, av herr *Jönsson* i Fridhill, som föreslagit riksdagen att uti det framlagda förslaget vidtaga sådana förändringar, att vissa angivna paragrafer erhöles den lydelse reservationen utvisade.

De ovannämnda motionerna hade jämte propositionen behandlats av sammansatt stats-, bevillnings- och första lagutskott. Det

Första kammarens protokoll 1920. Nr 64.

sammansatta utskottet hade ock i detta sammanhang upptagit till behandling motionen

nr 452 i andra kammaren, av herr *Pettersson* i Södertälje, vilken motion, ehuru väckt i anledning av propositionen nr 416, likväl ägde närmare samband med här förevarande proposition. I denna motion hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å propositionen, besluta *dels* att en särskild skatt till staten skulle under år 1921 utgöras för fastigheter inom området, där lagstiftning mot oskälighyresstegring vore gällande vid tiden för skatteförordningens utfärdande, *dels* att skatten skulle utgå med 0,3 % av fastighetens taxeringsvärde, *dels* att frihet från skatten skulle åtnjas för fastighet, vars taxeringsvärde icke överstege 15,000 kronor, *dels* att i övrigt beträffande de fastigheter för vilka skatt skulle utgivas, vad i 3 § 2 mom. av det med propositionen nr 315 avgivna förslaget till förordning angående hyresvärderingsskatt stadgades skulle äga motsvarande tillämpning; *dels* att skatten skulle debiteras och uppbäras i samband med inkomst- och förmögenhetsskatten av de för densammas debitering och uppbörd tillsatta taxerings- och uppbördsmyndigheter i enlighet med därom meddelade bestämmelser; *samt dels* att behållningen av skatten skulle redovisas på det sätt samt användas i den ordning och för de ändamål, som omförmäldes i Kungl. Maj:ts proposition nr 315 angående hyresvärdestegringskatt.

Slutligen hade utskottet i detta sammanhang förehaft motionen

nr 311 i andra kammaren, av herr *Hage*, som föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida i vilken mån och på vilket sätt en förbättring av bostadstillgången skulle kunna vinnas även genom ästadkommande av bostadsransonering, skatt å överloppsrum eller liknande anordningar, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å de av herrar greve Lagerbjelke, Nylander m. fl., Jönsson i Revinge, Lindman m. fl., Hage och Johansson i Sollefteå, Jönsson i Fridhill samt Hage väckta motioner, måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 315 samt herr Petterssons i Södertälje motion, för sin del antaga förslag till förordning om byggnadsskatt, så lydande som utlåtandet visade.

Vid utlåtandet funnos fogade två reservationer. Enligt den ena av dessa hade herr *Joh. Nilsson* i Skottlandshus, greve *Spens* samt herrar *Axel Vennersten*, *Sven Lübeck*, *Joh. G. Svensson* och *Sven Jönsson* ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de i ämnet väckta motionerna måtte av riksdagen avslås.

Den andra reservationen hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *Alb. Bergström*, *Carl Johansson*, *S. E. Ljungkvist*, *Gustaf Johans-*

son, *H. V. Leo* och *Felix Hamrin*, vilka yrkat, att § 3 skulle hava följande lydelse:

»Åbyggnad, som icke blivit för år 1918 taxerad, är fri från byggnadsskatt. Om åbyggnad, som blivit före nämnda år taxerad, åsatts ett taxeringsvärde icke överstigande 10,000 kronor eller, om särskilt värde ej finnes, fastighetens hela taxeringsvärde ej överstiger 15,000 kronor, vare sådan fri från byggnadsskatt. Överstiger taxeringsvärdet i förra fallet 10,000 kronor och i senare fallet 15,000 kronor, utgår byggnadsskatten blott för den del av taxeringsvärdet, som överstiger sagda belopp.»

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Nilsson, *Johan*, i Skottlandshus: Herr greve och talman! I avseende å föredragningen av sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 3 anhåller jag att få hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt,

att till en början föredrages det av utskottet tillstyrkta författningsförslaget, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadgande och rubrik sist;

att, sedan lagförslaget blivit genomgånet, utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet förordade förordningsförslaget.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

För beredande av medel till främjande av bostadsproduktionen skall under vartdera av åren 1921 och 1922 i städer, köpingar och andra samhällen, där byggnadsstadgan för rikets städer är gällande, till staten utgöras en särskild skatt, benämnd *byggnadsskatt*.

*Förordnings-
förelag om
byggnadsskatt.*

Herr Nilsson, *Johan*, i Skottlandshus: Herr greve och talman! Det beslut, som kammaren fattade strax innan vi slutade vårt arbete före middagsrasten, ger väl anledning till att kammaren även kommer att antaga det författningsförslag, som utskottet här har framlagt. Det blir ju en konsekvens av det beslut kammaren då fattade. Då jag emellertid var motståndare till det subventionsanslag, som då beslöts av kammaren, kan jag icke heller nu biträda det förslag, som här föreligger. Även om den subvention, som då beslöts, skall utbetalas, kan jag icke anse, att det kan ligga någon rättvisa i att fastighetsägarna i städerna skola vara ensamma betalningsskyldiga för åstadkommandet av en ökad bostadsproduktion. Fastighetsägarna torde icke ensamma

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.
(Forts.)*

böra bära följderna av att statsmakterna hava fattat sådana beslut, som i viss mån äro orsaker till att befolkningen måste ökas inom städer och industrisamhällen. Ansvaret härför ligger ju på statsmakterna, och det bör fördelas på andra än fastighetsägarna enbart.

Det torde emellertid icke tjäna mycket till att polemisera mot den riktning, på vilken vi nu kommit in, och jag skall icke heller uppehålla tiden med att göra det. Jag skall dock vara konsekvent i mina strävanden beträffande ordnandet av dessa frågor, och jag tillåter mig därför framhärda i yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag skall för min del bli lika kortfattad, men kanske icke riktigt så konsekvent, som den föregående ärade talaren! Jag har visserligen all anledning att yrka bifall till utskottets framställning på denna punkt, men på grund av vad som förut har förekommit och särskilt med hänsyn till andra kammarens beslut skall jag för min del be att få förklara, att jag icke kommer att hålla på utskottets förslag i fråga om 3 §, vid vilken finnes en reservation, utan jag skall be att få föreslå kammaren att biträda det beslut, som andra kammaren på förslag av herr Hamrin i går fattade, nämligen att antaga reservationen med den ändring att orden »före nämnda år» ändras till ordet »för nämnda år». Detta är nämligen ett tryckfel.

Beträffande frågan för övrigt tjänar det väl ingenting till att vi nu taga upp en diskussion. Det må finnas brister och inkonsekvenser i denna lag, men här behöva vi nu anskaffa det belopp, som beslutats till subvention, och det lär väl icke vara någon som vill påtaga sig ansvaret för att detta belopp skall utgå av statsmedel, då det finnes möjlighet att komma fram på den här föreslagna vägen. Denna skatt är nog icke så inkonsekvent och drabbar nog icke husägarna så uteslutande, som den föregående talaren ville göra gällande. Jag tänker, att den kommer att fördelas lika mellan husägare och hyresgäster och den kommer nog att drabba oss alla.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till det av andra kammaren i går fattade beslutet.

Herr Lindblad: Herr talman! Efter det sista anförande har jag ingenting vidare att tillägga. Jag kan ju mycket väl förstå de synpunkter, som framförts av den förste ärade talaren. Jag har redan förut i dag betonat, att det visst icke är någon angenäm sak att pålägga skatter och framför allt skatter på särskilda befolkningsgrupper. Men de nuvarande förhållandena äro icke normala, och därmed måste vi räkna. Likaväl som under kristiden andra näringsgrenar fingo vidkännas särskilda skatter, anser jag, att det icke kan vara orimligt att även nu ifrågavarande grupp av medborgare får denna skatt sig pålagd.

Jag skall be att i korthet få yrka bifall till 1 § i förslaget.

Greve Lagerbjelke: Efter kammarens beslut i förmiddags lär det väl icke vara någon annan utväg, än att antaga föreliggande förslag. Jag har emellertid begärt ordet för att uttala ett beklagande

över, att den skatt, som skall uttagas, icke gjorts till kommunal. Man skulle då kunnat komma ifrån sådana anomalier som att enligt § 1 skatten skall uttagas även för en kommun, som icke vill använda densamma. Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet rikta en anmodan, att han måtte tillse, att fördelningen av det belopp, som kommer att uttagas från en kommun — därest nu kammaren bifaller utskottets förslag — måtte till väsentlig del komma just denna kommun till godo, i den mån naturligen som kommunen behöver dessa medel för bostadsproduktion.

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.
(Forts.)*

Jag ämnar nu använda tillfället att med anledning av bl. a. ett uttalande av herr Nilson, Karl August, framhålla, att fastighetsägarna nog icke ha det så bra, som många föreställa sig. Han anförde ett exempel, att om en fastighet, som förut har avkastat 12,000 kronor, efter 50 % förhöjning av hyrorna avkastar 18,000 kronor, så borde fastighetsägaren väl kunna komma ut med en skatt av 400 kronor. Jag vill till en början erinra om, att fastighetsägarna flera år under kristiden sett sina inkomster avsevärt minskade, då hyrorna icke höjts i överensstämmelse med de ökade utgifterna för underhåll, och ännu mindre, om hänsyn tages till penningvärdets fall. Jag vågar påstå, att en fastighet, som efter nästa år kommer att avkasta 18,000 kronor i stället för förut 12,000 kronor, i sin ägares hand i verkligheten avkastar vida mindre, även om hänsyn tages endast till penningvärdets fall. Men här till kommer, att underhållskostnaden ökats i en grad, varom icke fastighetsägare säkerligen ej ha någon föreställning. I dylika fall bruka exempel, som anföras, kunna verka mer än ett principiellt uttalande. Jag vill då omnämna ett obetydligt fall. Jag är ägare till en i staden mellan broarna belägen mindre fastighet, taxeringsvärderad till 80—90,000 kronor. För några år sedan kostade där underhållet av gård och gata sammanlagt om året 80 kronor. För närvarande kostar underhållet endast för gatan 400 kronor, och detta belopp kommer med all visshet att avsevärt höjas till hösten. Därjämte har man att betala en avgift för gårdsrenhållning till Stockholms stad. Detta är ju en fullkomligt svindlande förhöjning, och ungefär samma förhållande råder i fråga om de flesta andra utgifter för underhållet.

Eftersom jag nu har ordet, vill jag även använda tillfället att vända mig mot de talare, som förut i dag på förmiddagen upprepade gånger talade om de höga materialprisen som den största och väsentligaste anledningen till de oerhört uppdrivna byggnadskostnaderna. Jag vill icke förneka, att en del, både företagare och mellanhänder, lägga på en oskälig vinst, men det är dock mera i enstaka fall. Jag vill däremot bestämt framhålla, att den väsentliga delen av dessa höga materialpriser utgöres av arbetskostnader. Såsom exempel på materialprisens stegring har bl. a. framhållits priset på tegel, som skulle ökat från 24 kronor för något år sedan till 150 kronor, således 5—6 gånger. Jag vill då framhålla, att denna ökning beror i allra väsentligaste del på de uppdrivna arbetskostnaderna, på de ständiga arbetskonflikterna och åttatimmarsdagen. Det är ett känt förhållande, att det knappast finnes någon industri inom landet, som avkastar så litet som tegelindustrin. Jag vill påstå, det finnes knappt något tegelbruk, som under de sista

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.*
(Forts.)

tio åren i medeltal avkastat en ränta på 5 %. De flesta ha avkastat ett par, tre procent, om ens något. Detta torde vara ett ganska talande bevis för att icke någon oskäligen vinst för företagarna åstadkommit de nuvarande höga priserna på tegel. På samma sätt är det med det ena materialpriset efter det andra, på murbruk, exempelvis. Om jag icke misstager mig, har i dag jämväl uppgivits, att priset på murbruk drivits upp oskäligen. Ja, visst är det mångfaldigt högre nu, men vad är anledningen? Jo, dels är det de höga arbetskostnaderna, dels priset på kalk, som ökat i oerhörd grad, beroende på kolprisen och även där arbetskostnaderna. Man kan gå så från det ena till det andra och finna, att de höga materialprisen till väsentlig del ha sin grund i de höga arbetskostnaderna.

Herr Petrén, Bror: Herr talman! Det var en talare i förmiddags, som antydde, att det skulle komma att yrkas återremiss i detta ärende, och då jag torde ha anledning antaga, att jag var den, som åsyftades med detta yttrande, skall jag be att få säga ett par ord.

Det är en självfallen konsekvens av det beslut, som fattades i förmiddags, att medel skola beredas i form av en byggnadsskatt. Andra kammaren har ju också godtagit utskottets förslag till förordning därom med den ändring dock av 3 §, som innehålles i herr Lindblads m. fl:s reservation. Det är emellertid så, att när man läser detta förslag till förordning, finner man, att det bygger i 2 och 4 §§ på den allmänna bevillningen. Det är nämligen så, att denna tilltänkta skatt skall enligt 2 § påföras dem, som 1921 och 1922 äro pliktiga »utgöra bevilling för bebyggd annan fastighet än jordbruksfastighet»; och i 4 § säges: »Byggnadsskatten debiteras, uppbäres och redovisas i enahanda ordning som bevillningen och i samband med denna.» Detta är ju anmärkningsvärt därför, att kommunalskatteförslaget föreligger till behandling först i nästa vecka, och i den frågan är ju den stora tvistepunkten just den, huruvida den allmänna bevillningen skall upphöra eller icke. Då kan man ju säga, att man här har till synes föregripit kommunalskatteförslagets utgång genom det sätt varpå förslaget till byggnadsskatteförordningen är byggt i denna del. Nu är det ju klart, att hade det varit tid därtill, så skulle ovillkorligen detta ärende hava skjutits upp till avgörande, så att det kommit till behandling först efter kommunalskattefrågan. Det anmärkta förhållandet skulle således rätteligen bort föränlada till yrkande om återremiss av utlåtandet, men läget är ju sådant, att andra kammaren redan har godtagit detsamma i den lydelse det har, och det är ju vidare så, att en återremiss säkerligen skulle medföra, att när ärendet komme tillbaka, första kammaren icke längre vore fulltaligt samlad.

Jag skall därför icke göra något yrkande om återremiss utan hemställa, att byggnadsskatteförslaget godtages i det skick det föreligger med den ändring beträffande § 3, som innefattas i herr Nilsons i Kristinehamn nyss gjorda yrkande. Jag vill emellertid framhålla, att om kommunalskattefrågan skulle avgöras i den riktning, som det särskilda utskottet föreslår — i motsatt fall komme åter överensstämmelse att förefinnas med den nuvarande formuleringen av nu förevarande för-

fattningsförslag — blir följden den, att i början av nästa år måste för riksdagen framläggas en proposition, som upptager de ändringar i detta författningsförslag, som därav föranledas. Det är ingen risk, att det icke skulle medhinnas, att få riksdagens beslut i frågan inom därför nödig tid, när det förfarande, som nu är föreslaget, är en ren debiteringsåtgärd, som icke angår taxeringsmyndigheterna, utan endast ankommer på debiteringsförrättarna, häradskrivarna på landet och uppbördstjänstemännen i städerna. Det är således god tid att eventuellt under nästa riksdags lopp få de erforderliga ändringarna i författningen till stånd.

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.
(Forts.)*

Jag har ansett mig pliktig att påpeka detta, därför att ingen skall få anledning yrka avslag å utlåtandet av den orsak, som jag här berört.

Dessutom ber jag slutligen få tillägga, att i själva saken har jag haft någon tvekan, huruvida det vore riktigt, att denna skattskyldighet göres så omfattande, att även staten för sina bevilningspliktiga fastigheter skall bidra till skatten. Så är nämligen det föreliggande förslaget formulerat. Då emellertid andra kammaren i denna del redan godtagit förslaget och det utan tvivel också kan anföras goda skäl för att skatten går ut över all sådan fastighet, som här ifrågasättes, skall jag för min del icke göra något yrkande om ändring i denna del, utan kommer med min röst att biträda herr Nilsons i Kristinehamn yrkande.

Herr Juhlin, Malcolm: Herr greve och talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, då beslutet i förmiddags gick i den riktning det gjorde och vi i alla fall äro bundna att även taga detta förslag som det föreligger, men jag begärde ordet med anledning av herr Lindblads i Göteborg yttrande, däri han medgav, att det nog var sorgligt, att man finge lov att vidtaga sådana här åtgärder, att beskatta särskilda medborgare. Han sade, att det dock här gäller en klass av medborgare, som ju också i sin mån böra få betala något, då de förut gått fria under kristiden. Jag vill då erinra herr Lindblad, och det är ju för övrigt en bekant sak, att denna fråga skiljer sig väsentligt från andra, vilket ju också framhållits av alla sakkunniga och myndigheter, som haft att yttra sig i ärendet.

Om hyresmarknaden varit fri och fastighetsägarna förtjänat pengar, så tror jag de icke yttrat ett ord mot att de skulle betala sin beskärda del av skatter, liksom andra medborgare haft att göra. Men när vi nu lagstiftat så, att de icke fått tillgodogöra sig de ändringar, som inträffat under dessa krisår, är det väl så mycket orimligare, att vi nu fortfarande lagstifta så, att de skola vara bundna vid lagar, som göra, att de icke få bestämma över sin egendom på något sätt, vare sig genom att uppsäga hyresgästerna eller höja hyrorna över det belopp, som är fastslaget och som jag påstår fortfarande icke täcker de ökade kostnader, som drabbat fastigheterna i onera och andra utgifter under dessa år. Det är det, som jag anser vara en orättfärdig lagstiftning, och jag är säker på, att herr Lindblad skulle vara den förste, om det vore fråga om en särlagstiftning, som gällde den samhällsklass han särskilt representerar, att reagera däremot. Men man får vara lika rättvis när det gäller den ena samhällsklassen som när det gäller den andra, och i detta fall hade

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.*
(Forts.)

rättvisan fordrat, att man, om det nu skall tagas ut en särskild skatt för ändamålet, lagt den på *all* beskattningsbar inkomst. Men då är det mycket sannolikt, att det icke lyckats att få ett sådant förslag genomfört. Nu äro likväl dessa, som det gäller, i minoritet i samhället, och — jag kan ju begagna ett yttrande, som herr Lindhagen brukar använda — de äro icke starka nog att göra sin röst gällande vid valurnorna, så man behöver icke ta så mycket hänsyn till dem. I annat fall skulle man nog ha gjort det.

Jag anser fortfarande, att det är en orättfärdig beskattning, som lägges på en viss samhällsklass, vars medlemmar under krigsåren varit bundna och icke haft rätt att tillgodogöra sig de ökade inkomster, som andra köpmän och näringsidkare av allehanda slag, haft tillfälle att göra, vilka blivit beskattade för de mervinster de gjort. Men här är icke fråga om det, utan här skall skatten utgå, oavsett om personen har någon inkomst eller icke. Redan förut utgå ju rätt betydande skatter i kommunalt hänseende på fastigheter. Vi veta ju, att den kommunala skatten utgår lika för fastighet, oavsett om denna är gravationsfri eller intecknad, kanske till fulla värdet. Det blir en rätt betydande skatt även det på den lilla inkomst ägaren får på i fastigheten insatt kapital, och nu skall man ytterligare till denna skatt lägga en extra beskattning! Det är detta jag för min del icke vill vara med om, ehuru jag på grund av det beslut, som är fattat, icke finner någon möjlighet att undgå den. Jag skall i alla fall yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Pers: Herr talman! Det yttrande, som nyss hölls här i kammaren av herr Juhlin var synnerligen hårt, skulle jag vilja säga emot utskottets ledamöter. Det är en tung beskyllning att höra, att utskottet skulle hava illa behandlat en samhällsklass, därför att denna icke kan göra sin röst hörd vid valurnorna i så hög grad som andra. Jag vill för min del — och jag tror, att jag kan säga det även i fråga om utskottets övriga ledamöter — helt och hållet fritaga mig och dem från en sådan beskyllning. Jag vill betyga, att arbetet och samarbetet inom utskottet i allmänhet varit prägladt av en stark vilja att komma till ett gott resultat och att göra rättvisa så långt som det har stått i vår makt, och vi hava funnit detta förslag riktigt och berättigat. Vad beträffar den erinringen, att man här beskattar en särskild samhällsklass, är ju herr Juhlin icke ensam om att trycka på denna invändning, utan vi hava här hört den från olika talare. Men är detta något så alldeles nytt? Ha vi icke under kristiden fått lov att jämka på de ekonomiska förhållandena både här och där, och den som har drabbats har naturligtvis för var gång gjort sin röst hörd för att slippa undan. Men samhället har måst jämka och hindra vissa medborgare från att taga ut hela de vinster de annars skulle ha gjort. Man har också måst pålägga avgifter på saker och ting för att kunna få medel att röra sig med. Det är min övertygelse, att om också hyresregleringslagen är den sista av kristidslagarna, är den knappast detta i den meningen, att vi med dem skulle slippa från alla efterdyningar av det stora världskriget och den rubbning i de ekonomiska förhållandena, som detta har förorsakat. Den prisstegring på vissa artiklar, som för närvarande gör sig gällande,

är av den beskaffenheten, att regeringen och sannolikt även riksdagen kommer att få taga hänsyn därtill och ingripa reglerande och justerande. Vi hava ännu icke kommit in i normala förhållanden, utan vi måste släppa principerna för att rädda människorna.

Jag vill ge herr Jublin och de andra talarna i samma riktning rätt däri, att den höjning av hyrorna med 50 procent, som nu skulle få företagas, icke utgör en sådan vinst, som berättigar till denna särbeskattning. Jag ger dem alldeles rätt i att kostnaderna för fastigheternas underhåll hava stigit så pass mycket, att dessa 50 procent måhända kunna vara lagom för att motsvara den ökade underhållskostnaden, men i den mån jag haft att göra med denna fråga har jag — såsom jag också betonade i mitt första anförande — satt denna skatt i samband med ett upphävande av hyresregleringen, och jag hemställer, huruvida icke vem som helst, som är insatt i dessa förhållanden, dock måste medgiva, att när hyresregleringen blir upphävd, komma fastigheternas värden att stiga så pass mycket, att denna skatt är fullt berättigad. Det är sant, att andra kammaren icke gått med på att fixera tiden för hyresregleringens upphävande, men i sak skilja kamrarna sig icke så ofantligt. I båda kamrarna har i alla fall utsagts, att regleringen bör upphöra och detta inom en icke alltför avlägsen framtid. Jag vill här i kammaren, så att det kommer i kammarens protokoll, hava uttalat, att den skatt, som nu pålägges, medför en förpliktelse för riksdagen att se till att hyresregleringen så snart som möjligt upphäves, ty skatten har pålagts mot bakgrunden av lagens upphävande.

Ja, detta är vad jag egentligen ville säga. Jag vill betona — som jag också gjort en gång förut — att detta är en nödfallsåtgärd och att det är en åtgärd som är av tillfällig natur. Skatten har vidare en stor fördel i sin enkelhet. Det är en mycket stor fördel, att den är så enkel att debitera och att komma till rätta med. Om riksdagen fullföljer den avsikt, som den har uttalat, att upphäva hyresregleringen, tror jag, att fastighetsägarna skola finna, att skatten varken är tryckande eller orättvis.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som är framställt av herr Nilson i Kristinehamn.

Herr Östberg: Då det synes mig, att det försvar, som presteras för denna skatt, är allt utom nöjaktigt, skall jag be få säga några ord.

Man har sagt, att man är tvungen taga denna skatt, eftersom man nyss beslutat en stor utgift för bostadsbyggande. Men det är väl ingen tvungenhet att därför pålägga en skatt, som man finner orättvis. Det finnes väl andra möjligheter att åstadkomma en inkomst, än att pålägga denna skatt. Särskilt på det sista av dessa dagar har förekommit en mycket stor uppfinningsriktighet i att uttänka nya skatter. Vi ha ju den ena motionen efter den andra för att täcka den brist, som förväntas i statsbudgeten. Även i nu förevarande fall kan tänkas utvägar, som vore mer tilltalande än denna skattelag.

Man har här sagt, att lagen är dålig, men det finnes ingen annan råd än att taga den: den har sina brister, men den ger pengar. Skall

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.*
(Forts.)

man resonera på det sättet, att en skattelag skall antagas, därför att den ger pengar, då kan man ju komma till att försvara vilken skatt som helst.

Det förhåller sig nog i själva verket så, och speciella undersökningar, som skett i våra medelstora städer, ha bestyrkt detta, att just den nuvarande hyreslagstiftningen åstadkommit i viss mån denna brist på bostäder. Det kan nämligen visas, att bostadstillgången och folkmängden före kriget och nu i många städer stå i samma proportion till varandra. Det skulle således icke vara någon större brist nu än före kriget, och då fanns ingen egentlig brist. Vad är då förklaringen till nuvarande brist? Jo, förklaringen är den, att hyresutgifterna procentuellt spela så liten roll i folks nuvarande hela budget, att folk icke alls inskränkt sig i sitt sätt att bo utan tvärtom. Det var en arbetarstad, en speciell undersökning gällde, och naturligtvis gjorde arbetslöner och arbetsförhållanden till, att man kunde bo bättre.

Nu vill man, att för att åstadkomma tillräckligt antal bostäder, skola fastighetsägarna skatta särskilt. Man fruktar, att de skola få för stora inkomster, om hyresregleringen borttages eller modifieras, och man menar, att de skola bidra till att skaffa nya bostäder, som i sin tur skola bidra att sänka hyrorna på deras egna fastigheter! Man vill således, att de skola skatta för ett ändamål, som till sist går ut över dem själva.

Klasslagar äro i allmänhet icke omtyckta av den klass, som drabbas av dem, och klassskattelagar äro icke bättre än andra klasslagar. Vad skulle man säga, om man ville göra gällande, att vi hade för litet byggnadsarbetare här i landet och det gällde att uppföstra byggnadsarbetare inom olika branscher; eftersom man hade så litet byggnadsarbetare och de nuvarande byggnadsarbetarna förty hade dragit fördel av denna brist på arbetare, skulle man pålägga dem särskild skatt för att draga till yrket flera arbetare och uppföstra dem i byggnadsbranschen! Det skulle nog var och en tycka vara orimligt, och det skulle naturligtvis avböjas. Men här är precis detsamma. Här tycker man däremot det är mycket rimligt, att man pålägger fastighetsägarna denna skatt, och det försvar man presterar är följande: Man *väntar*, att genom modifiering av lagen om hyresstegring det skall komma större inkomster till fastighetsägarna. Men hur *vet* man det? Det är en sak man icke har någon visshet om. Det beror på de allmänna konjunkturerna. Att under kriget, när allt sprang i höjden, varorna stego i pris och det uppstod krigskonjunkturvinster, som man särskilt beskattat, det är en sak för sig. Men här vill man på förhand beskatta imaginära vinster. Man vet ju ingenting säkert. Komma här kriser, kommer här arbetslöshet och andra dylika förhållanden, som nedsätta möjligheten att hyra ut, så blir det ju ingen ökad inkomst för fastighetsägarna. Man beskattar således en möjlighet utan garanti för att den inträffar, och även *om* den inträffar, även *om* det skulle bli ökade inkomster för fastighetsägaren, kommer han ju att drabbas av ökade skatter i andra avseenden. Taxeringsvärdet ökas och inkomstskatten, i den mån den skall utgå, höjes. Han kommer alltså att få sin del av den ökade beskattningen, han blir till-

räckligt beskattad i andra avseenden, om det kommer att inträffa en verklig höjning i hans inkomster.

Jag kan således icke se, att man på något sätt kan försvara att anticipera i detta avseende. Det är ju sant, att lagstiftaren är mäktig, men icke tror jag, att denna klasskattelag uppbäres av ett allmänt rättsmedvetande, och då jag för min del icke vill vara med om en sådan lagstiftning som den föreliggande, ber jag, herr talman, få förena mig med dem, som yrkat avslag.

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.
(Forts.)*

Herr Möller: Jag skall endast tillåta mig en liten replik till greve Lagerbjelke. Han förklarade, att de höga materialpriserna särskilt på murtegel skulle bero bland annat på införandet av 8-timmarsarbetsdagen. Jag vill till detta endast påpeka, att samma pris som gällde den 6 maj 1920, enligt den tablå jag har här, för vanligt murtegel, nämligen 100 kronor per 1,000, gällde även den 18 september 1919 — alltså omkring tre månader före 8-timmarsarbetsdagens tillämpning och införande här i landet. Därtill kommer ju, att, såsom allom är bekant, tegelindustrin i stor utsträckning är en säsong-industri och att 8-timmarsarbetsdagens tillämpning knappast ännu har kunnat spela någon vidare roll för produktionskostnaderna för tegel, åtminstone i en stor del av landet. Det är väl egentligen endast i Skåne som tegeltillverkningen hittills har tagit någon större fart under innevarande år. Man skall också betänka, att på grund av konflikterna på arbetsmarknaden har det ännu icke varit någon större avsättning på tegel. Jag tror därför, att man utan vidare kan påstå, att det antagandet, att 8-timmarsarbetsdagen skulle haft något avgörande inflytande eller över huvud taget något inflytande alls på priset på tegel, grundar sig på ett rent missförstånd och icke alls är hållbart.

Herr Berglund: Herr greve och talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då det i alla händelser blev diskussion, kan jag icke underlåta att säga några ord, emedan jag under de senaste åren fått en viss erfarenhet på detta område. Jag kan alltså med anslutning till förmiddagens diskussion intyga, att reparationskostnaderna på fastigheter stigit oerhört och att det är mycket svårt för folk att bilda familj, därför att de icke kunna få bostad. Det är en daglig erfarenhet för mig, att folk söker erhålla bostad, motivet är ofta att de vilja gifta sig och komma tillsammans, men man har ju ingenting att bjuda dem.

Nu gäller det den här skatten, som jag anser vara en följd av det föregående beslutet och som jag icke alls anser olämplig, trots det, att den kommer att drabba mig såsom varande fastighetsägare. Det är ju endast en form för uttagande av skatt, och när har någonsin en skatt kunnat undgå att betalas av den konsumerande allmänheten. I det här fallet har man att räkna med hyresgästerna som konsumenter av lägenheterna. Det kan icke bestridas, att det är konsumenterna, som få betala reparationskostnader, som få betala denna skatt samt alla andra skatter och räntor på fastigheterna. Här kom jag att nämna ett område, där kristiden icke verkat i samma

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.*
(Forts.)

mån som på övriga, ty visst ha reparationerna samt andra omkostnader stigit oerhört, men räntorna ha icke stigit i samma mån. Det var någon som yttrade på förmiddagen, att räntorna voro 8 %, och att därunder kunde man icke få lån. Före 1914 kunde man möjligen låna till 6 %, men det betyder ändå icke någon så kolossal ökning, så att icke den höjning av hyresavtalen, som här på förmiddagen beslöts, nämligen upp till 50 %, är ganska skälig. Jag tror man i det fallet i allmänhet och fastighetsägare i synnerhet kunna vara nöjda. Det är min uppfattning som jag tror delas av de flesta fastighetsägare vilka komma att begagna sig av denna höjning utan att besvära hyresnämnderna.

Jag har här velat säga, att den av utskottet föreslagna skatten är en ganska lämplig sådan för att täcka den utgift, som vi tidigare beslutat, och jag ber därför få yrka bifall till det av herr Nilson i Kristinehamn framställda yrkandet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber, herr talman, endast att få uttala den förhoppningen, att när kammaren nu sagt A, den också kommer att säga B.

Det har av ett par talare gjorts bestämt gällande, att hela denna skatt skulle kunna betecknas som orättfärdig. Jag tror icke, att man med skäl kan göra gällande detta. Jag skall erkänna, att den visst icke är en rationellt utformad skatt, utan att den i detta avseende lämnar rum för åtskilliga erinringar. Men jag tror, att sådana som förhållandena nu ligga, är det den mest lämpliga och rättfärdiga skatt, som kan uttagas för fyllandet av nu ifrågavarande ändamål. Det är uppenbart, att skatten kommer att fördelas dels på fastighetsägarna, dels på hyresgästerna. Ifråga om hyresgästerna kan härvidlag erinras därom, att hyresstegringslagen dock i många fall skyddat dem mot en prisstegring som de utan denna lag uppenbarligen på grund av förhållandena hade måst underkasta sig. För fastighetsägarnas vidkommande kan det åter erinras därom, att de i flertalet fall faktiskt, även där för närvarande inkomster och utgifter icke lämna något särskilt överskott, i det stegrade fastighetsvärdet ha en under kristiden magasinerad vinst, vilken i någon mån kommer att träffas av denna beskattning. Jag tror sålunda icke, att man med större skäl kan säga, att någon orättfärdighet sker med den nu föreslagna skatten.

Jag vill för övrigt påpeka, att det var en alldeles riktig anmärkning, som en ärad ledamot av denna kammare gjorde till mig, när han sade, att denna skatt blir ganska synonym med skogsvårdsavgiften på landet. Denna användes ju till skogsvårdsändamål och kommer i flertalet fall andra tillgodo än dem, som utbetalt skatten. Det är ett allmänt intresse, som tillgodoses därmed, och det är som sagt i flertalet fall helt andra personer, som skogsvårdsavgifternas användning kommer tillgodo än dem, från vilka skatten ifråga utgår.

Jag tillåter mig hemställa, att 1 § bifalles i enlighet med utskottets avfattning och att 3 § antages i den formulering, varom herr Nilson i Kristinehamn tidigare framställt yrkande.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Med anledning av herr Möllers replik till mig vill jag framhålla, att mitt yttrande angående 8-timmarsarbetsdagen var avsett att generellt röra materialpriserna i allmänhet. Man kan emellertid vara alldeles övertygad om att, ifall 8-timmarsarbetsdagen ännu icke haft någon inverkan på tegelprisen, kommer den att ha det i framtiden. Det är emellertid anmärkningsvärt, att herr Möller icke haft något att erinra mot huvudsiktens i mitt yttrande nyss, som var att framhålla, att en väsentlig anledning till de höga materialprisen är de höga arbetsprisen.

*Förordnings-
förslag om
byggnadsskatt.*
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de i avseende å nu föredragna paragraf framställda yrkandena propositioner, först på paragrafens godkännande samt vidare på dess förkastande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Åbyggnad, som icke blivit för år 1918 taxerad, är fri från byggnadsskatt.

Detsamma gäller, där åbyggnadens värde understiger 10,000 kronor eller, om särskilt värde ej finnes, fastighetens hela taxeringsvärde ej uppgår till 15,000 kronor.

På sätt ovan angivits hade herr A. C. Lindblad m. fl. reservationsvis förordat viss ändrad lydelse av ifrågavarande paragraf.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Jag ber på nytt få yrka bifall till paragrafen i den lydelse den har i herr Lindblads reservation, med den ändring, att orden »före nämnda år» ändras till »för nämnda år», alltså samma beslut som andra kammaren fattat.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare, i enlighet med herr Karl August Nilsons yrkande, på paragrafens antagande med den lydelse, som förordats i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåandet avgivna reservationen, dock med den ändring, att ordet »före» å stadgandets andra rad utbyttes mot »för»; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Övriga delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

*Om vissa skat-
ter för bostads-
produktionens
främjande.*

Utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Sedan riksdagen beslutat bifalla den form av beskattning, som här föreligger, kan det — särskilt som meningarna om denna beskattnings lämplighet äro ganska delade — vara skäl att se till om det icke också kan finnas andra tänkbara vägar för att åstadkomma medel till det ändamål, varom här är fråga. I detta syfte har väckts en motion av herrar Hage och Johansson i Sollefteå, vari hemställes, bland annat, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga ett förslag till andra skattegrunder (skatt å överloppsrum eller dylikt) för att de medel, som behövas till bostadsproduktionen måtte kunna anskaffas på sådant sätt, att de ej falla även på de mindre inkomsttagarna i samhället». Andra kammaren har för sin del vid behandlingen av detta utskottsutlåtande bifallit detta motionärernas yrkande.

Då jag först och främst anser, att mycket starka sakliga skäl tala för att man jämväl undersöker möjligheterna att åstadkomma medel på andra, kanske mera tilltalande vägar än den av kamrarna nu beslutade skatten, och då vidare kamrarna, om första kammaren biträder detta yrkande, i denna fråga skulle komma att stå på samma standpunkt, hemställer jag, herr talman, att kammaren för sin del ävenledes måtte biträda detta av andra kammaren bifallna förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande av förslag rörande jämväl andra skattegrunder än den riksdagen nu antagit.

Herr Pers: Jag skall i korthet be få yrka avslag på den hemställan, som gjorts av herr Winberg. Det är ju så, att när det är svåra tider, så kan folk hänge sig åt vissa utsvävningar, om jag så får säga, men den utsvävning, som består i att skaffa sig en god bostad, är något som jag sist vill vara med om att hämma. Jag yrkar följaktligen, som sagt, avslag på herr Winbergs hemställan.

Greve Spens: Jag skall endast be att till vad herr Pers nu sagt få lägga det, att det är så mycket olämpligare att föreslå en skatt på överloppsrum, som de, vilka ha sådana överloppsrum, genom hyreslagen äro förhindrade att skaffa sig mindre bostadslägenheter, ty hyreslagen har helt och hållet bundit bostadsmarknaden. Ingen törs lämna sin bostad, även om han gärna ville det, ty han kan ej få någon ny bostad. Detta utgör ju ett synnerligen talande skäl för, att icke någon sådan skrivelse, som herr Winberg föreslagit, skall avlästas. Jag hemställer om avslag.

Herr Winberg: Herr talman! Under normala förhållanden skulle jag möjligen kunnat förstå, vad som här uttalades av herr Pers, att man skall sist av allt beskatta dem, som lagt sig till med relativt stora lägenheter, men att för närvarande anse detta för någonting, som man alldeles skall lämna ur räkningen, har jag svårt att förstå. Ty det är väl ändå så, mina herrar, att för relativt lång tid

framåt kunna vi icke åstadkomma mycket i fråga om bostadsproduktion, utan det gäller att *fördela de möjligheter, som finnas*, så pass rättvist som det kan göras. Alla de invändningar, som nu resas mot detta förslag, drabba icke bara mig och motionärerna, utan i lika hög grad andra kammaren, som för sin del gått med på detta yrkande. Jag finner fortfarande, att det är en väg, som visserligen inte kan ge så ofantligt stora inkomster, men en väg, som ligger så snubblande nära, att ge sig in på, när det är fråga om denna beskattning, att det finnes full anledning för denna kammare att biträda förslaget. Jag vidhåller följaktligen, herr talman, mitt yrkande.

*Om vissa skat-
ter för bostads-
produktionens
främjande.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att göras, först särskilt beträffande utskottets hemställan i fråga om herrar Hages och Johanssons i Sollefteå i ämnet väckta motion, såvitt anginge avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t, samt därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes till en början enligt förekomna yrkanden propositioner, först därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan, i vad den avsåg berörda motion i nämnda del, samt vidare på bifall till motionen härutinnan; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskild proposition förklarades härefter utskottets hemställan i övrigt besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse i vissa fall för pastorat från ålagd skyldighet att utföra reparationer eller ny- och ombyggnad å prästerligt löneboställe, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som andra kammarens beslut i frågan således icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning angående behörigheten av kronans upplåtelse till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken.

*Om kronans
skogsupplåtel-
ser till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 203, hade herr *Ericsson, Ollas*, hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt verkställa utredning angående behörigheten av kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken i Kopparbergs län, samt att, därest utredningen därtill

*Om kronans
skogsupplåtel-
ser till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.
(Forts.)*

skulle giva anledning, vidtaga åtgärder, i syfte att ifrågavarande skogar, i den mån de vore för hemmanen inom socknen behöfvliga, måtte komma dessa hemman till godo.

Vidare hade andra kammaren vid behandling av sitt fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, över en inom andra kammaren väckt och med ovannämnda likalydande motion nr 313, av herr *Olsson* i Golvvasta m. fl., vilken av utskottet hade avstyrkts, bifallit ett under diskussionen framställt yrkande, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den begärda utredningen, huruvida åtgärder borde vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, jämväl den i motionen nr II: 313 väckta frågan måtte tagas under öfvervägande.

Detta andra kammarens beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat jämväl detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Sistnämnda utskott hade i nu föredragna utlåtande på angivna grunder hemställt,

1) att motionen nr 203 i första kammaren av herr *Ericsson*, *Ollas*, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda, samt

2) att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Ericsson*, *Ollas*: Herr greve och talman! För kammarens ledamöter torde det vara allom bekant, hurusom *Gustav Vasa* började för kronans räkning taga vara på landets s. k. öfverlopps-skogar, varmed förstås sådana, som icke tillhörde enskilda jordägare, eller sådana, som icke voro hävdade såsom socken- eller häradsallmänningar och fingo namn av kronoallmänningar. Utvecklingen gick sedermera i den riktningen, att en del av dessa skogar och skogsmarker lämnades till bergsbruket, till hyttor och järnbruk för att upphjälpa och befrämja järnhanteringen inom landet. Bergskollegium fick i uppdrag att förmedla dessa upplåtelser, och detta verkställdes med stor frikostighet. Att detta förfaringssätt i trakter, där skogstillgången var mindre riklig, kom att inkräkta på bestämmelserna i då gällande skogsordningar, som statsmakterna utfärdat, och vari jordägarna tillförsäkrats så mycket skog, som erfordrades för fullsatta hemman, ha våra hävder mycket att berätta om. Det finns många klagomål från allmogen i gångna tider om den saken. Få, om ens någon, torde dock i det fallet varit så hårt ansatta som jordägarna inom *Hedemora socken* i *Dalarna*.

I dessa trakter var skogstillgången ej större, än att den motsvarade ett normalt behov för jordbruket, och dess innehavare synas också ha hävdadt den förefintliga skogstillgången. Men då i början av 1600-talet flera hyttor och bergsbruk uppstodo i denna trakt, och dessa gjorde anspråk på, att i likhet med andra liknande företag på andra orter få sig tilldelade särskilda skogsanslag, uppstodo hårda konflikter mellan dessas intressenter och den besutna allmogen om den

förefintliga skogen. De mäktiga bergsbruksintressenterna med det än mäktigare bergskollegium bakom sig tycktes icke väja för någonting. De gällande skogsordningarna åsidosattes, och allmogen maktade icke att få dem tillämpade. I början försökte bergsbruksintressenterna nå sitt mål med lockmedel, varom en motionen bilagd avskrift av en skrivelse från bergskollegii chef, Carl Bonde, till landshövding Johan Berndes, vittnar. Jag skall taga mig friheten att citera några rader ur denna skrivelse, på det att kammaren måtte få en uppfattning om, huru kraftiga ansatser man gjorde för att befrämja skogshanteringen på jordbrukarnas bekostnad. Sedan bergskollegii chef erinrat om behovet för dessa bruk att få skog, säger han: »Därföre ähr till her landzhöfddingen vår venlige begieran, at her landzhöfddingen tächtes låta sig annlåget vara, och öfuertala almogen att dhee godvilligen afstå denn strijdige skogen under bruuket Nysshyttan, som vij see af afrijtningen väl kunna der under läggias, så frampt allmogen låta sigh der till finnas villige, som vij förmode bäst kunna skiee, förmedelst her landzhöfddingens underhandling.» Man försökte således från vederbörandes sida genom övertalning få skogen ifrån bönderna. Detta gick emellertid icke, och man försökte sig då på andra medel. Man försökte blåsa upp en strid om rågången mellan ett par socknar för att få den omstridda skogen inom gränsen för en annan socken, på vars gräns bruket låg. På det sättet försökte man sålunda komma i besittning av den omstridda skogen.

Jag har här en karta, som är uppgjord på denna tid och varå det omstridda området och sträckningen av den nya rågränsen mellan de båda socknarna återfinnas. Det gällde ett ganska stort område, som skulle tillföras Sätters socken. Därjämte gick man även den vägen, att en del av samma skogsmark förklarades för kronoallmänning. Detta uppväckte starka strider, och berättelser om många drastiska händelser från dessa tider fortleva ännu inom orten. Jag skall icke trötta kammaren med att här relatera dem. Resultatet blev emellertid att bergsbruken fingo sig tillskiftade stora områden av dessa skogsmarker och sedan skatteköpa större delen av återstoden.

De till bruken upplåtna skogarna torde omfatta ej mindre än omkring $\frac{2}{3}$ av all inom socknen befintlig skogsmark. På grund av dessa kronans frikostiga upplåtelser till bruken av skog som rätteligen bort tillkomma hemmanen, råder inom Hedemora socken det i hela Sverige enastående förhållandet, att ett flertal hemman, i vissa delar av socknen hela byar, helt och hållet sakna skog, medan andra hava helt obetydlig skog, som på långt när ej täcker deras husbehov. Denna ojämnhet beror därpå, att när storskiftet på 1820-talet övergick Hedemora socken, ansågo jordägarna, att skogsfrågan var i det läge, att det icke lönade sig att få den tillgängliga skogen storskiftad. De ansågo, att det varken lönade sig eller i övrigt var till någon nytta, då skogsfrågan befann sig i ett sådant läge.

Nu är det ju klart, att en sådan fråga som denna icke har kunnat dö bort, den har fortlevat intill våra dagar. Det finns en liten förening av några små jordägare inom socknen, som har för-

*Om kronans
skogsupplåtel-
ser till berga-
bruket inom
Hedemora
socken.
(Forts.)*

*Om kronans
skogsupplåtel-
ser till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.*

(Forts.)

anstaltat om och vidtagit undersökningar och forskningar i olika arkiv, sockenarkivet, arkivet i Västerås, kammararkivet och riksarkivet här i Stockholm, och i detta konvolut finnes frukten av detta arbete. Här äro många skrivelser av liknande art, som den jag nyss citerat och som bära vittne om huru man har förfarit.

När åbokommitténs betänkande i höstas blev tillgängligt, voro socknemännen angelägna att se till vilket resultat den undersökning som den verkställt kommit till. Den undersökning som rörde detta ärende var dock av mera negativ art, men istället fäste sig Hedemora socknemän vid en beskrivning över behandlingen av ett något liknande förhållande varom tvistats i Bollnäs. Bollnäs socknemän väjade till riksdagen på 1700-talet, och riksdagen gick deras önsknin-
gar till mötes, så att de efter någon tid fingo sin skog tillbaka. Socknemännen i Hedemora beslöto sig därför att försöka gå samma väg som socknemännen i Bollnäs gjort. De kommo således hitresande till Stockholm vid riksdagens början för att söka få hjälp och rättelse i sin sak. De tänkte då särskilt uppvakta länets hövding, men han var då, såsom vi känna, statsråd, och det ansågs därför mindre lämpligt, att han tog hand om saken. Socknemännen vände sig då till en ledamot av andra kammaren, som var deras riksdagsman, och när de som sagt icke kunde vända sig till landshövdingen, kommo de till mig och bådö mig att framlägga deras sak inför denna kammare. Jag har nu gjort det så gott jag har kunnat. Vi uppsatte en likalydande motion i bägge kamrarna, och nu hava vi att behandla den motion, som blev väckt i denna kammare. Jag skall icke nu upprepa vad jag anfört i min motion, utan endast hänvisa till densamma.

Nu har emellertid utskottet avstyrkt motionen. Men jag må då erkänna, att utskottet har varit ganska vänligt i sina uttalanden om densamma. Ja, jag vågar säga, att utskottet har varit så vänligt åtminstone en tid, att utskottet t. o. m. tillstyrkt motionen. Det torde ursäktas mig, att jag nämner detta, ty det är ett faktum. Jag skall taga mig friheten att föredraga vad utskottet en gång sagt — det är icke så långt — så att kammaren får höra, att även utskottet behjärtat framställningen och haft en tillmötesgående mening. Utskottet har sagt: »Det har givetvis varit omöjligt för utskottet att bilda sig någon bestämd uppfattning i frågan, huruvida genom kronans i motionen omförmälda upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken socknemännens rätt blivit träd för nära. Av kammarkollegii yttrande framgår emellertid, att så möjligen kan hava skett, och anser kollegium billigheten i dylikt fall tala för, att socknemännen av kronan i någon form hållas skadeslösa. Utan att nu kunna ingå på den i sistnämnda hänseende av kammarkollegium väckta frågan anser utskottet dock, att för vinnande av klarhet beträffande ifrågavarande upplåtelser torde en ingående utredning vara av nöden, och anser utskottet i likhet med motionären, att det bör ankomma på staten att föranstalta en dylik utredning.» Utskottet slutar därför efter med att göra en hänvisning till vad andra lagutskottet föreslog med avseende å rekognitionsskogarna och säger därvid: »Då den i nu förevarande motion väckta frågan nära sammanhänger med den

av riksdagen sålunda begärda utredningen, synes nämnda fråga lämpligen böra tagas under övervägande i samband med denna utredning.» Utskottet hade tänkt sig, att det skulle bli samma beslut som i andra kammaren rörande rekognitionsskogarna, och därför sade utskottet, att frågan lämpligen borde tagas under övervägande i samband med utredningen om rekognitionsskogarna. Och så föreslogs sålunda en utredning. I detta sammanhang torde jag böra erinra om, att innan utskottet upptog motionen till behandling infortrade utskottet yttrande därom av kammarkollegium. I sitt avgivna yttrande skriver kammarkollegium bland annat följande: »Huruvida genom nämnda eller andra i motionen vidrörda upplåtelser av liknande slag Hedemora socknemäns rätt blivit träd för nära, är kollegium icke nu i tillfälle att bedöma. Skulle emellertid så hava skett, synes billigheten tala för, att socknemännen av kronan i någon form hållas skadeslösa. Kollegium har förty icke något att erinra mot, att den av motionären föreslagna utredningen verkställs.» Utskottet har således i sitt första förslag helt accepterat kammarkollegii välvilliga ståndpunkt, vilket för resten var helt naturligt. Ty när ovisshet råder inom ett utskott om en fråga och utskottet vänder sig till ett sakkunnigt ämbetsverk för att erhålla vägledning, så är det också vanligt att utskottet använder svaret.

Nu har emellertid utskottet ändrat mening och säger i det nu föredragna betänkandet, att utskottet saknat några fasta hållpunkter för att tillstyrka motionen, och hemställer därför om avslag å densamma. Ett sådant behandlingssätt anser icke jag riktigt. När man fått ett sådant svar på frågan som det tillfälliga utskottet fått i denna, då hade verkligen utskottet enligt mitt förmenande fullt fog för att gå min framställning till mötes. Nu förstår jag nog anledningen till att utskottet ställt sig avvisande. Det är därför att första kammaren intog en annan ståndpunkt än andra kammaren gjorde med avseende å utredningen om rekognitionsskogarna. Detta framgår tydligt av betänkandet. Men detta är väl två skilda saker. Kammarkollegium har skilt de båda frågorna åt, och jag kan icke se annat än att man här bör göra detsamma. Icke böra Hedemora socknemän få lida av att riksdagen icke vill utreda den stora frågan om rekognitionsskogarna, ty Hedemora socknemän äro helt och hållet oberoende av, huru riksdagen kommer att ställa sig mot innehavarna av rekognitionsskogarna i allmänhet.

Andra kammaren har också beslutat begära en utredning av frågan, men då detta beslut anknutits till den stora utredningen om rekognitionsskogarna och första kammaren avslagit denna, kan knappast ett definitivt beslut i frågan vinnas vid denna riksdag. Men jag vädjar i alla fall till kammaren att den behjärtar saken och åtminstone såsom en opinionsyttring bifaller min motion.

Jag hemställer alltså, att första kammaren måtte avslå utskottets förevarande hemställan och bifalla min i ämnet väckta motion.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju själv inför kammaren vittnat därom, att det

*Om kronans
skogsupplåtelser
till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.*

(Forts.)

*Om kronans
skogsupplätel-
ser till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.
(Forts.)*

icke varit beroende på bristande vilja hos utskottet att tillmötesgå motionären, som föranlett, att utskottet kommit till ett negativt resultat. Den siste ärade talaren har ju till och med haft vänligheten att föredraga ett förslagstryck, som förelegat inom utskottet och varav synes, att utskottet verkligen varit mycket starkt betänkt på att på den enda väg, utskottet fann framkomlig, tillstyrka bifall till motionen, d. v. s. att i samband med den mera omfattande utredning, varom andra lagutskottet hemställt i anledning av herr Bernhard Erikssons motion, även de av herr Ollas Ericsson motionsvis framförda förhållandena måtte komma under omprövning. Sedan första kammaren avslagit andra lagutskottets hemställan, föll den grund bort, på vilken utskottet velat stödja sin hemställan om en utredning, och det var icke utskottet möjligt, att i det skick, vari ärendet då befann sig, kunna få några fasta hållpunkter för att förorda en sådan utredning som den av motionären föreslagna.

Detta är det enkla skäl, varför utskottet funnit sig nödsakat att avstyrka motionen, och jag vill försäkra den föregående ärade talaren, att det ingalunda var med något lätt hjärta, som utskottet i det läge, vari saken sålunda kommit, nödgades hemställa om avslag på motionen. Som saken nu ligger, är det icke möjligt att se, huru man skall kunna komma fram på den väg, som motionären föreslagit. Det är mycket möjligt, att Hedemora socknemän kunna disponera över material, varav kan framgå att en utredning sådan som den ifrågasatta kan vara fullt berättigad. I så fall förefaller det mig, som om Hedemora socknemän hade den utvägen att vända sig direkt till Kungl. Maj:t med begäran om vidtagande av åtgärder för att få en sådan utredning till stånd.

Jag tillåter mig som sagt att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Ja, kammaren är ju i detta laget och så sent på aftonen så pass överväldigad av de betydande och stora frågor, som inom detta rum handlagts, att kammaren naturligtvis inför en sådan här obetydlig fråga väl knappast har mycket över av tid och intresse att lämna. Emellertid anser jag mig stå i den ställning både till de personer, som här senast tagit frågan under sina vingar, och till den ort, som här närmast beröres, att jag skall be att få säga ett par ord.

Det är ju så, att rekognitionsskogsfrågan i stort har riksdagen skjutit ifrån sig. Därmed ansågs från vissa håll, att frågan om Hedemora sockens ställning till vissa skogsområden även var avgjord. Men jag är icke fullt säker på att så är förhållandet. Detta vill jag öppet hava sagt ifrån. Det är inte första gången jag har talat i denna fråga, och jag har fått upplysningar rörande densamma av personer, som i vissa avseenden borde anses kompetenta. Jag är sålunda icke fullt säker på, att det i denna fråga bara rör sig om den del av dessa skogar, som torde ligga inom det stora begreppet »rekognitionsskogar», och för övrigt är det enligt min mening långt ifrån avgjort, att de allmänna reglerna för rekognitionsskogar gälla

för denna speciella skog. Jag kan icke riktigt förstå, varför utskottets välvilja i detta fall skulle stanna vid bara ett projekt, som sedermera av utskottet togs tillbaka för att ändras till det utlåtande, som här föreligger. Ty den myndighet, som i detta fall bör vara den sakkunniga, har dock förklarat, att frågan är värd en undersökning. Det säges uttryckligen i kammarkollegii utlåtande: »Hurvida genom nämnda eller andra i motionen vidrörda upplåtelser av liknande slag Hedemora socknemäns rätt blivit träd för nära, är kollegium *nu* icke i tillfälle att bedöma. Skulle emellertid så hava skett, synes billigheten tala för att socknemännen av kronan i någon form hållas skadeslösa. Kollegium har förty icke något att erinra emot, att den av motionären föreslagna utredningen verkställes.»

*Om kronans
skogsupplåtel-
ser till bergs-
bruket inom
Hedemora
socknen.*

(Forts.)

Nu kan man säga, såsom den siste ärade talaren behagade säga, att socknemännen hava rätt att själva gå in till Kungl. Maj:t med den utredning, som socknemännen kunna förebbringa. Men var och en måste erkänna, att det blir en helt annan kraft i framställningen, därest riksdagen för sin del skulle ställa sig bakom kravet å en sådan utredning. Det är väl alldeles uppenbart, att socknemännen själva icke kunna få denna utredning verkligen genomförd utan tillgång till kammarkollegii olika arkiv och till detta ämbetsverks arbetskrafter.

Jag förstår mycket väl, att som ärendet nu ligger, det knappast kan vara någon egentlig anledning att vidtaga ett verkligt avgörande, därför att ett eventuellt beslut av denna kammare om bifall till herr Ollas Ericssons motion endast skulle föranleda till att ärendet åter skulle gå till andra kammaren för att ånyo av dess tillfälliga utskott behandlas, därest icke lagen skulle lägga det hindret i vägen, att ärendet redan är avgjort genom det förra beslutet. Men jag har velat uttala den bestämda meningen, att det finns vissa skäl i denna motion, som bort medföra, att den skulle hava fått ett annat mottagande av Sveriges riksdag än nu.

Jag har, herr talman, för min del intet yrkande att göra.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande skall jag endast be att få erinra om att den välvilja hos utskottet, om vilken talaren erinrade, gick i samma riktning som kammarkollegii yttrande. Men det är en helt annan sak med den utredning, som motionären påkallat. Motionären vill hava en utredning om behörigheten av kronans upplåtelser. Kammarkollegium talar om eller antyder åtminstone, att det föreligger en möjlighet att vid dessa upplåtelser socknemännens rätt blivit träd för nära. Kammarkollegium har icke med ett ord ifrågasatt upplåtelseernas behörighet, men kollegium säger, att socknemännens rätt möjligen blivit träd för nära, och om så skett, talade billigheten för att kronan borde i någon form hålla socknemännen skadeslösa. Det är just denna tankegång som utskottet omfattat. Men därav följer också, att utskottet icke kunnat tillstyrka en utredning i den form, som motionären föreslagit. Därför var det som utskottet i anslutning

*Om kronans
skogsupplåtelse
till bergs-
bruket inom
Hedemora
socken.
(Forts.)*

till den hemställan, som andra lagutskottet gjort, hemställde, att vid den stora utredningen även denna fråga måtte komma under övervägande.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr greve och talman! Då herr Ollas Ericsson redogjort för den förberedande behandlingen av ärendet i utskottet och därvid anført, att utskottet på ett tidigare stadium ställt sig på ett tillstyrkande av bifall till motionen i en viss form, finner jag anledning meddela kammaren, att jag hela tiden inom utskottet yrkat avslag på motionen och under utskottets nämnda tidigare ställningstagande till motionen antecknat mig såsom reservant. Jag vill dock icke upptaga kammarens tid med att genomgå den rätt vidlyftiga motiveringen för denna min ståndpunkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten i föreliggande utlåtande.

Sedermera gjordes till en början enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten 2.

*Om förbud
mot offentlig-
görande av
vissa leverans-
kontrakt rör-
ande elektrisk
energi.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 384, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

— — — — —
4:o I grund — — — — som helst.
Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas.
Att protokoll, hållna — — — — uppenbara.
Att ej några — — — — femtio riksdaler.
Att mobiliseringsplaner — — — — konfiskeras.

Att, där underrätt — — — — konfiskeras.
 Att, i vad — — — — femtio riksdaler.
 Det skall — — — — sexton skillingar.
 Att protokoll — — — — sexton skillingar.
 Att ingen — — — — sexton skillingar.
 Att läkare — — — — sexton skillingar.
 Att handlingar — — — — sexton skillingar.
 Att utdrag — — — — femtio riksdaler.
 Att till försäkringsrådet — — — — trehundra riksdaler.
 Att uppgifter — — — — femtio riksdaler.
 Att för — — — — trehundra riksdaler.
 Att de från — — — — femtio riksdaler.
 Att ansökning — — — — femtio riksdaler.
 Att i ärende — — — — konfiskeras.

*Om förbud
 mot offentlig-
 görande av
 vissa leverans-
 kontrakt rö-
 rande elektrisk
 energi.
 (Forts.)*

Att av vattenfallsstyrelsen ingånget kontrakt rörande leverans av elektrisk energi jämte därtill hörande handlingar ej må utlämnas, förrän kontraktet upphört att gälla, därest ej, med hänsyn till de förhållanden, under vilka ett utlämnande ifrågasättes, trygghet kan anses vara för handen, att detsamma ej kommer att missbrukas till skada för vattenfallsstyrelsens verksamhet eller den, som saken eljest rör; ägande vattenfallsstyrelsen, då undantag sålunda medgives, att göra de förbehåll, som prövas erforderliga. Den, som obehörigen utlämnar handling eller i tryck offentliggör handling, som han vet vara obehörigen utlämnad, så ock den, som bryter mot förbehåll, varunder utlämnandet skett, straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med böter från och med trettiotre riksdaler sexton skillingar till och med trehundratrettiotre riksdaler sexton skillingar, och skriften konfiskeras.

Att sådant, som — — — — huvudsaken.

I övrigt, och — — — — stadgat är.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande kungl. proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet U n d é n: Herr talman! I förevarande utskottsutlåtande har konstitutionsutskottet på, såsom det förefaller mig, synnerligen svaga grunder avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Propositionen var föranledd av en framställning från vattenfallsstyrelsen, däri vattenfallsstyrelsen begärde ändring i tryckfrihetsförordningen, för att styrelsen skulle få möjlighet att hemlighålla kontrakt angående leverans av elektrisk energi. Det förhåller sig visserligen så, att en hel del av de kontrakt, som vattenfallsstyrelsen ingår, äro grundade på standardtaxor, och av helt naturliga skäl icke kunna hemlighållas. Men i andra fall, då vattenfallsstyrelsen ingår kontrakt särskilt med stora abonnenter, är det av intresse, att kontrakten och tillhörande handlingar hållas hemliga. Redan ur den synpunkten att i sammanhang med avslutandet av sådana kontrakt de enskilda abonnenterna kunna ha yppat mycket av sina affärsförhållanden, kan det vara

Om förbud
mot offentlig-
görande av
vissa leverans-
kontrakt rör-
ande elektrisk
energi.

(Forts.)

påkallat av hänsyn till dessa medkontrahenter, att vattenfallsstyrelsen hemlighåller handlingarna. Men framför allt är detta av intresse för vattenfallsstyrelsens egen affärsverksamhet. Det är ju så, att vattenfallsstyrelsen på många sätt konkurrerar med enskilda kraftleverantörer, och då är det angeläget för vattenfallsstyrelsen att icke behöva lägga alla korten på bordet, då de enskilda distributörerna ingalunda hålla sina kontrakt tillgängliga för envar. Men vidare förekommer det emellanåt, att vattenfallsstyrelsen beviljar vissa särskilda undantagsförmåner åt en eller annan abonnent, som styrelsen är angelägen om att i den delen av landet få till abonnent. Om då sådana undantagsförmåner bli kända för andra abonnenter eller för sådana, som ämnat bli abonnenter framkallar detta liknande anspråk från deras sida, vilka vattenfallsstyrelsen ofta icke rimligen bör nödgas tillgodose.

Vattenfallsstyrelsen har nu hittills försökt i någon mån reda sig genom att åberopa en annan bestämmelse, som redan nu är befintlig i tryckfrihetsförordningen. Det finns ett stadgande som säger, att vissa handlingar rörande försäljning av staten tillhörig lös egendom kunna hemlighållas under viss kortare tid, och då har det förekommit att vattenfallsstyrelsen om någon konkurrent begärt att få se handlingarna, fattat beslut om att dessa handlingar icke skulle utlämnas, därför att de rörde försäljning av staten tillhörig lös egendom. Men detta är ju en skruvad grundlagstolkning, som väl icke har stora utsikter att stå sig, och under sådana förhållanden måste det vara angeläget att avfatta tryckfrihetsförordningen så, att vattenfallsstyrelsen icke är tvungen att lämna ut sådana handlingar, som den icke finner kunna utan olägenhet utlämnas.

Då alltså detta statens affärsdrivande verk hos statsmakterna begärt att få en sådan bestämmelse till skydd för leveranskontrakt för att icke ställas i sämre ställning än sina konkurrenter, har det syntts regeringen nödvändigt att tillmötesgå denna framställning. Jag vädjar därför nu till kammaren att godkänna propositionen, och jag gör det med så mycket större tillförsikt, som andra kammaren i går med stor majoritet biföll den kungl. propositionen.

Herr Hellberg: Den här frågan har en konstitutionell sida och en affärsmässig sida, och det är därför inte så underligt, att konstitutionsutskottet bedömt den särskilt från den förra sidan.

Rent principiellt kan det inte förtänkas utskottet, om det funnit det möta vissa betänkligheter att ytterligare utvidga hemligstämplingen av handlingar utav offentlig natur under en tid, då det oupphörligt ropas på minskning av detta hemlighetsmakeri, och det kan väl i allmänhet sägas vara naturligt, om ett konstitutionsutskott ställer sig avvisande emot en ytterligare utsträckning av tryckfrihetsförbuden, där det inte kan inse, att det är ett alldeles odisputabelt behov, som föreligger. Det är kammaren väl bekant, att hela fjärde momentet i § 2 tryckfrihetsförordningen förökats år efter år med nya förbud, så att nu blivit ett verkligt monstermoment, vars like knappast kan uppletas i hela vår lagstiftning.

I detta speciella fall gäller det nu de hemligstämplade handlingar, som tillhöra inte blott staten utan även vissa enskilda personer. Det har då syntts utskottet ganska ovisst, huruvida det förbud, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle gälla såväl vattenfallsstyrelsen som de enskilda personer, vilka med denna styrelse hava slutit leveranskontrakt. I fall det var meningen, att det skulle gälla bägge parterna, så infördes förbud för enskild person att offentliggöra en honom tillhörig handling. Det vore ju en åtgärd, som vore rätt egendomlig och rätt enastående. Men om det å andra sidan är så, att förbudet endast avser vattenfallsstyrelsen, blir ju förbudet ineffektivt, då det står den enskilde personen, som är den andre kontraherande, fritt att offentliggöra sitt exemplar av handlingen.

Nu har man, förmodar jag, vid avfattandet av beslutet utgått från att bägge kontrahenternas intresse sammanfalla, men det har förefallit oss i utskottet, som om detta inte alltid vore givet. Det kunde mycket väl tänkas, att vid en sådan konkurrens mellan vattenfallsstyrelsen och ett enskilt företag, som herr statsrådet omnämnde, det kunde varit i den enskildes, med vattenfallsstyrelsen kontraktslutande, partens intresse att nedbringa sin avgift för den levererade kraften, och då kunde vara till nytta för honom att uppvisa sitt kontrakt med vattenfallsstyrelsen för detta konkurrerande företag och på det sättet förskaffa sig förmånligare villkor. Man kan också våga säga, att för användande av elektrisk kraft i så stor utsträckning och i så stor omfattning som möjligt, det kanske kunde anses vara ett allmännyttigt önskemål, att priset på elektrisk kraft sänktes i så hög grad som möjligt.

Nu innehåller det kungl. förslaget också den nyheten, att dessa hemligstämplade handlingar, som det där talats om, skulle förbli hemliga för obestämd tid och att det skulle kunna bli en ganska lång tid — jag vill minnas det står talat om decennier i propositionen. Det är denna nyhet, att sålunda göra kontraktet hemligt för obestämd tid framåt, som har ingivit utskottet betänkligheter.

På grund av vad jag nu anför, och då utskottet haft svårt att bilda sig bestämd föreställning om den trängande nödvändigheten av att med ett nytt förbud ytterligare utöka detta förbudsmoment i tryckfrihetsförordningen, så hava vi ansett, att övervägande skäl tala för ett avslag.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cla son: Då mitt namn står under detta utlåtande och jag icke anmält någon reservation mot detsamma, skulle kammaren lätt kunna få den föreställningen, att jag delar utskottets uppfattning. Så är emellertid ingalunda förhållandet. Mitt namn står där, därför att jag haft att verkställa det formella expedierandet, enär utskottets ordinarie ordförande var frånvarande och någon ju måste skriva under. Jag har däremot, som kammaren kan finna av närvarande-förteckningen, icke deltagit i ärendets realbehandling i utskottet, och jag har därför icke kunnat reservera mig, men hade jag deltagit i ärendets

*Om förbud
mot offentlig-
görande av
vissa leverans-
kontrakt rö-
rande elektrisk
energi.*

(Forts.)

Om förbud mot offentliggörande av vissa leveranskontrakt rörande elektrisk energi. realbehandling, hade jag förenat mig med reservanten och yrkat bifall till den kungl. propositionen.

Herr Hellberg sade, att man bör vara försiktig med hemligstämp-
lingar. Jag delar alldeles denna uppfattning, men jag anser, att i
dessa frågor måste man »laga efter lägligheten». Då det gäller handlin-
gar, som icke böra vara tillgängliga för offentligheten, bör man göra
det möjligt för vederbörande att undantaga dem, på samma gång som
man bör avlägsna hemligstämpeln från sådana handlingar, som utan
risk kunna vara offentliga. I detta fall är det fråga om ett av sta-
tens affärsdrivande verk. Jag föreställer mig, att man bör laga så
att detta statens affärsdrivande verk vid affärsuppgörelser befinner
sig i precis samma ställning som en enskild affärsman kan intaga vid
liknande uppgörelser. Om det nu för detta verk är viktigt, att vissa
kontrakt hållas hemliga, så synes det mig, att man bör ställa verket
i samma ställning, som varje annan affärsman intar, som sluter kon-
trakt. Det finns intet tvång för en sådan enskild affärsman att fram-
lägga sina handlingar, om han ej vill det; och jag menar, att det på
grund av de skäl, som herr statsrådet nyss anförde, ock kan vara av
precis samma vikt och intresse för vattenfallsstyrelsen, att ej behöva
framlägga sina handlingar.

Nu ville herr Hellberg antyda, att paragrafens formulering möj-
ligen skulle innebära, att på detta sätt vissa enskilda personers hand-
lingar också skulle bli hemliga, nämligen det motsvarande kontrakt,
som styrelsen slutit med en enskild person och som befinner sig i
enskild persons hand. Det tror jag emellertid alls inte är förhållan-
det. Hela denna paragraf i tryckfrihetsförordningen handlar om vad
statens myndigheter och ämbetsmän ha att göra, och den allmänna
regeln är, att vederbörande myndigheter och ämbetsmän skola till-
handahålla handlingarna. Sedan finns det vissa undantag från den
regeln, men det är alldeles givet, att dessa undantag från regeln binda
ämbetsmännen, men icke binda enskilda personer. Om dessa enskilda
personer hava intresse av att offentliggöra en handling, som de hava
i sin hand och som de icke hava fått utlämnad från statens ämbets-
verk — ty då ställer sig saken annorlunda. — så hava de, såvitt jag
förstår, full frihet att offentliggöra den. Men säger man: då vinnes
ingenting. Jo, man vinner det, att den affärsman, i detta fall vatten-
fallsstyrelsen, som sluter ett kontrakt, kan hemlighålla det, så länge det
står i hans intresse att göra det. Något mer tror jag ej behöves. Skulle
det vara någon annan, en motpart, som har intresse av att offentlig-
göra handlingen, så ligger det i motpartens hand att göra det och
därigenom tror jag ock, att det föreligger full kontroll, att ett hem-
lighållande i oträngt mål ej skall förekomma.

Jag kan alltså som sagt ej annat än finna, att Kungl. Maj:t
haft goda skäl för sin proposition, och jag ber därför att få yrka bi-
fall till denna.

Men på samma gång vill jag upprepa ett uttalande, som jag för
ett par riksdagar sedan gjorde i en liknande fråga, nämligen att vi så
snart som möjligt behöva komma till en reglering av dessa förhållan-
den. Det är så, att vi för närvarande, som herr Hellberg sade, i tryck-

frihetsförordningen ha en stor mängd moment beträffande hemlighållandet av handlingar, och dessa sluta ofta med olika tidsbestämmelser för olika handlingar på alla möjliga områden: för somliga är det ett år, för somliga fem år, för andra tio år, för andra femton år, för åter andra femtio år eller mer än femtio år efter en viss inträffad händelse o. s. v. Det vore synnerligen önskligt, om vi kunde få till stånd en reglering av alla dessa bestämmelser om hemligstämpling, en reglering, som också bestående, när och i vad mån hemligstämpeln kunde saklöst borttagas.

I frågans nuvarande läge ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr vice talanannen: I egenskap av revisor i vattenfallsstyrelsen, har jag haft tillfälle att följa dess affärer i flera år, och jag ansluter mig till dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag medger visserligen, att det är en obekväm väg att göra detta, att göra en grundlagsändring, men som förhållandet nu är, finns det ingen annan väg. Det är av största vikt för vattenfallsverket, som opererar så som enskilda affärsdrivande, att kunna vara skyddad mot avseende å avtal, som det träffar med enskilda personer. Det är inte möjligt för denna styrelse att, liksom det är för telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen eller poststyrelsen, vilka ha vissa givna tariffer att följa i alla olika fall, lämna åt offentligt bedömande, vad dess olika tjänster skola kosta. Där måste tagas hänsyn, dels till omfattningen av den kraft, som kontraherats, dels ock till bärigheten av den industri, som begagnar kraften, och många flera andra dylika synpunkter, som måste läggas på uppgörelse mellan vattenfallsstyrelsen och enskilda. Sålunda blir det här varierande bestämmelser och varierande priser allt efter förhållandena, och då vattenfallsstyrelsen på många områden har att skarpt konkurrera med enskilda företag, så är det naturligt, att den liksom enskilda inte vill lägga fram sin korrespondens och sina avtal för offentligheten. Det är möjligt, att man inte kan ålägga den andra kontraherande parten att också hemlighålla kontraktet, men i regeln torde även den enskilde, som träffat avtal med vattenfallsstyrelsen, vara särdeles betjänt av att just den överenskommelse, som han träffat med vattenfallsstyrelsen, hemlighålles på grund av hans konkurrens med andra likartade företag. Man vill, att de affärsdrivande verken skola lämna avance, men då får man också lov att utrusta dem med medel, så att de i konkurrensen kunna stå sig emot enskilda; och jag kan inte se, att man kan gå någon annan väg för att vinna syftet med den framställning, som Kungl. Maj:t gjort, än genom att lämna sitt bifall till den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i tryckfrihetsförordningen.

Jag ber för min del att få yrka bifall till propositionen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att det i Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition framställda förslaget till ändrad lydelse av § 2

Om förbud mot offentliggörande av vissa leveranskontrakt rörande elektrisk energi.
(Forts.)

Om förbud mot offentliggörande av vissa leveranskontrakt rörande elektrisk energi.
(Forts.)

4:o tryckfrihetsförordningen skulle antagas såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Tillfällig löneförbättring för viss personal.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 258, vilken hänvisats, i vad den angick pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet, hade sistnämnda utskott till behandling förehått följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 246, av herr *F. Lindskog*, och nr 295, av herr *N. Alexanderson* m. fl., samt inom andra kammaren nr 355, av herr *V. Carlson* i Alfhöjd, nr 362, av herr *A. Thore*, nr 372 och nr 377, av herr *W. Björck* i Jönköping, nr 378, av herr *W. Björck* i Jönköping m. fl., nr 379, av herrar *A. Jungnell* och *F. Berggren*, samt nr 380, av herrar *M. C. Jensen* och *K. Kjellberg*.

Beträffande sättet för nu ifrågavarande utlåtandes föredragning yttrade

Herr Widell: Herr greve och talman! Med avseende å föredragningsordningen hemställdes:

att utskottets hemställan måtte punktvis föredragas samt att i fråga om punkten I föredragningen sker i den ordning, att *först* föredragas de särskilda under punkten upptagna avdelningarna A—D, som föredragas var för sig, därvid i fråga om avdelningen A jämväl de däri ingående med siffror betecknade momenten föredragas var för sig, samt *sist* till föredragning kommer punktens ingress.

Vad herr Widell sålunda hemställt bifölls.

Punkten I A.

*Tillfällig löne-
förbättring för
viss personal.*
(Forts.)

Under denna punkt hade utskottet förordat, att riksdagen måtte, i vad anginge befattningshavare tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter, medgiva

1) att tillfällig löneförbättring finge under år 1920 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt utlåtandet bilagda »förslag rörande tillfällig löneförbättring för olika grupper av befattningshavare å ordinarie stat år 1920» (Bilaga A); dock

att beträffande befattningshavare å gammal stat, med undantag av den i nämnda förslag upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona, den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring,

att avlöningstillägg till lots ej finge utgå med högre belopp, än att avlöningstillägget tillsammans med inkomsten av lotspenningar, beräknade enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 1,000 kronor,

att avlöningstillägg till teologie professor, som innehade prebendepastorat eller eljest åtnjöte naturaförmåner eller inkomst från enskild donation, ej finge utgå med högre belopp, än att hans sammanlagda inkomst av statsmedel och av prebendet, naturaförmånerna eller donationen, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 9,700 kronor.

skolande, där på grund av sålunda föreskriven begränsning avlöningstillägget skulle utgå med avkortat belopp, avdrag å tillägget i mån av behov göras först å den del, som vore att hänföra till lönen. och därefter å den del, som vore att hänföra till tjänstgöringspenningarna;

2) att tillfällig löneförbättring finge, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande i överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring, under år 1920 utgå vid de befattningar, vilka från och med den 1 juli 1920 skulle nyinrättas inom Kungl. Maj:ts kansli;

3) att tillfällig löneförbättring finge under år 1920 utgå till de lots- och fyrväsendet tillhörande befattningshavare å övergångs- och indragningsstat, vilka Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga sådan förmån, med belopp, som i varje särskilt fall bestämdes av Kungl. Maj:t i skäligt förhållande till den löneförbättring av ifrågavarande slag, som tillkomme övrig personal vid lots- och fyrväsendet; samt

4) att de extra befattningshavarna inom den civila statsförvaltningen finge under år 1920 åtnjuta löneförbättring enligt vad Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder chefen för finansdepartementet därutinnan angivit, bestämde.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar S. H. Kvarnzelius, C. I. Asplund, A. Anderson i Råstock, och A. J. An-

*Tillfällig löne-
förbättring för
viss personal.
(Forts.)*

dersson i Gävle ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse, och att utskottet bort, såvitt rörde nu förevarande punkt, förorda, att riksdagen måtte, i vad anginge befattningshavare tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter, medgiva

- 1) — — — — —
- 2) — — — — —
- 3) — — — — —
- 4) att — — — bestämmer; samt

5) att i enlighet med de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt utfärda, tillfällig löneförbättring finge för år 1920 utgå till institutionsvaktmästare och preparatorer jämte vederlikar vid statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, naturhistoriska riksmuseet, universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutet, serafimerlasarettets kliniska laboratorium, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan och Chalmers tekniska institut med ett belopp för envar av 300 kronor för år, varav 200 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

Reservationer hade vidare avgivits

dels av herrar *H. Bäckström, O. U. B. Olsson, E. H. Hallin, O. A. Waldén, O. Nilsson* i Örebro och *S. E. J. Lübeck*, vilka haft enahanda yrkande i övrigt som förenämnda reservanter, men ansett, att utskottet därjämte bort tillstyrka bifall till herr Alexandersons m. fl. motion I: 295 och herr Björcks i Jönköping m. fl. motion II: 378;

dels ock av herrar *N. A. Nilsson, J. L. Widell, O. Bergqvist* och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Alexandersons m. fl. motion I: 295 och herr Björcks i Jönköping m. fl. motion II: 378.

Mom. 1.

Herr Widell: Herr greve och talman! Som kammaren torde finna, så är det nära hälften eller tio stycken av statsutskottets ledamöter, som i avgiven reservation yrka bifall till ett par av herr Alexanderson med flera i denna kammare och av herr Björck med flera i andra kammaren väckta motioner. Dessa motioner avse höjning av beloppet av den tillfälliga löneförbättringen åt lärarna vid statens allmänna läroverk samt med dessa i avlöningshänseende likställda undervisningsanstalter, d. v. s. högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, statens blindundervisningsanstalter, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna.

Vid 1918 års riksdag antogs en ny lönereglering för denna lärarpersonal. Förslaget härtill hade avgivits av löneregleringskommittén, som satte avlöningsbeloppet för lärarna i viss relation till avlöningsbeloppen för vissa andra statens civila befattningshavare. Man före-

slog avlöningen för en adjunkt till 600 kronor mera än avlöningen för första gradens tjänsteman och avlöningen för en lektor till 400 kronor mera än avlöningen för en andra gradens tjänsteman; ortstilllägg däri ej inbegripna. Detta löneregreringskommitténs förslag blev av riksdagen bifallet. Därmed var sålunda fastslaget, att lärarnas avlöning skall stå i bestämt förhållande till övriga civila tjänstemäns avlöning.

Tillfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

När sedermera frågan om tillfällig löneförbättring för tjänstemän inom den civila statsförvaltningen kom upp, och löneregreringskommittén fick om hand utredningen av denna fråga, så ansåg majoriteten inom kommittén, att lärarna icke borde ifrågakomma till tillfällig löneförbättring därför, att deras löner reglerats efter andra principer än övriga tjänstemäns. Mot denna uppfattning avgavs emellertid en reservation av en utav kommitténs ledamöter, herr August Nilsson i Kabbarp, som ansåg, att det uttalande, som kommittén förut gjort, var förbindande, och att man ej kunde vägra en tillfällig löneförbättring för lärarna efter samma grunder som för övriga befattningshavare. Kungl. Maj:t följde emellertid i propositionen till förra årets lagtima riksdag löneregreringskommitténs majoritet, men i väckta motioner framställdes förslag om tillfällig löneförbättring för lärarna i enlighet med vad herr Nilsson i Kabbarp yrkat inom löneregreringskommittén. Statsutskottet avstyrkte emellertid motionerna. Motiveringen var huvudsakligen den, att i lärarnas avlöning icke inginge ortstilllägg. Utskottet ansåg att ett höjande av läroverkslärarnas löner till belopp motsvarande de i propositionen för första- och andragradstjänstemännen upptagna svårigen skulle kunna undgå att verka föregripande på det införande av ortstilllägg för lärarpersonalen, som redan vid genomförandet av 1918 års lönereglering ansåges vara ett önskemål och som enligt utskottets uppfattning borde påskyndas.

Emellertid hade, såsom redan är sagt, löneregreringskommittén föreslagit lärarnas avlöningar till vissa belopp utöver de övriga civila befattningshavarnas avlöningar med undantag av ortstilllägg. Sålunda kunna ortstilläggen icke här spela någon roll, utan skulle lärarna få ortstilllägg, komme det enligt den princip, som av löneregreringskommittén föreslagits samt av riksdagen godkänts, att läggas ovanpå avlöningarna.

Utskottets resonemang var därför enligt min uppfattning icke hållbart. En minoritet inom utskottet, som yrkat bifall till motionerna, fann emellertid med hänsyn till det starka motstånd motionerna rönt inom utskottet, försiktigheten bjuda att icke gå emot utskottet i denna punkt, utan bestämde sig för att i den reservation, som avgavs, föreslå, att löneförbättringen minskades med ett belopp, som skulle motsvara ortstillägget för statens tjänstemän. Därigenom kom löneförbättringen för lektor att nedsättas från 1.000 till 600 kronor och för adjunkt från 900 till 600 kronor.

Emellertid voro reservanterna fullständigt på det klara med att detta var en synnerligen otillfredsställande lösning, och reservanterna skrevo därför, att en förnyad utredning syntes vara erforderlig beträff-

Tillfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

fande omfattningen av den tillfälliga lönerегleringen för år 1920, varvid jämväl borde tagas under omprövning, huruvida någon jämkning i de av reservanterna föreslagna bestämmelserna rörande löneförbättringen för lärarpersonalen borde vidtagas.

Reservanternas yrkande godkändes av riksdagen, och riksdagen hade sålunda beslutit dels en tillfällig löneförbättring för lärarepersonalen med 600 kronor såväl för adjunkt som för lektor, dels att hos Kungl. Maj:t anhålla om närmare utredning.

Ärendet remitterades till lönerегleringskommittén. Någon ingående utredning tycks emellertid kommittén inte ha gjort, utan den har inskränkt sig till att säga, att kommittén övervägt saken och därvid vunnit den övertygelsen, att det skäl, som föranledde ifrågavarande avlöningstilläggs bestämmande för år 1919 såsom skedde, vore av den bärande beskaffenhet, att någon förändring i avlöningstilläggens storlek för år 1920 ej kunde av kommittén tillstyrkas.

Den utredning, som skulle skett, har alltså ej kommit till stånd. Nu ha emellertid väckts motioner i båda kamrarna, såsom jag redan omnämnt, avseende att bringa upp lärarnas avlöningar till belopp motsvarande de civila tjänstemäns, med vilka lärarna av kommittén och sedermera av Kungl. Maj:t och riksdagen jämfördes. Dessa motioner ha emellertid av utskottet avstyrkts mot en minoritet av tio ledamöter.

För mig står det ganska klart, att sedan riksdagen år 1918 faktiskt ställt lärarnas avlöning i en bestämd relation till de civila tjänstemännens och sedan 1919 års lagtima riksdag godkänt principen, att lärarna skola ha tillfällig löneförbättring, så lär man icke med några hållbara skäl kunna motsätta sig, att de också få en löneförbättring efter samma grunder som övriga civila tjänstemän. Något skäl för att lärarna skola stå i en annan och sämre ställning än övriga civila tjänstemän, har jag ej kunnat finna.

Innan jag emellertid framställer det yrkande, som är en följd av denna ståndpunkt, vill jag nämna, att vid den brådska, som rådde i statsutskottet vid beslutets fattande, förbisågs, att ett bifall till herr Alexandersons m. fl. och herr Björcks m. fl. motioner jämväl borde föranleda ett bifall i viss utsträckning till en av herrar Jungnell och Berggren i andra kammaren väckt motion om ökning i löneförbättringen för folkskoleinspektörer.

Förhållandet är det, att folkskoleinspektörerna hittills icke hava haft tillfällig löneförbättring, men då deras avlöning ställts i förhållande till avlöningen för lärarna vid de allmänna läroverken, så har Kungl. Maj:t vid innevarande riksdag på framställning av lönerегleringskommittén föreslagit en avlöningsförbättring av 600 kronor eller detsamma som för lärare. Detta förslag har av statsutskottet tillstyrkts. Om nu, såsom jag hoppas, riksdagen beslutar att höja löneförbättringen för lärarna, så blir härav en nödvändig följd, att även löneförbättringen för folkskoleinspektörerna höjes med motsvarande belopp. För min del anser jag lämpligt, att detta belopp sättes till detsamma, som för adjunkt och icke till detsamma som för

lektor, vilket av motionärerna föreslagits. Beloppet för folkskoleinspektörerna blir då 900 kronor liksom för adjunkt.

På grund av vad jag sålunda anfört, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka, att i den i den föredragna punkten omnämnda bil. A på sid. 47 det för folkskoleinspektörer angivna beloppet ändras på det sättet, att siffran 400 höjes till 600, siffran 200 till 300 och siffran 600 till 900 samt att motsvarande ändringar vidtagas på följande rader samt vidare att på sid. 49—52 de där införda avlöningsbeloppen utbytas mot de i herr Alexandersons och Björeks motioner angivna belopp.

Tillfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Herr greve och talman, mina herrar! När detta ärende kom till statsutskottet och skulle förbehandlas av fjärde avdelningen, ställde jag mig på den ståndpunkten, att här gällde det icke för statsutskottet att sitta såsom lönereglerande, utan att behandla detta ärende, såsom man behandlar alla de ärenden, som angå utgiftsposter i budgeten. Vi hava icke de krafter på avdelningen, som erfordras för att kunna upptaga spörsmål om löne-regleringar, i synnerhet när de äro omstridda.

Vad nu själva ärendet beträffar angående lönetillägg till läro-verkslärarna, så är detta ärende fullständigt utrett av den föregående ärade talaren, så jag behöver icke vidare ingå på utredning av själva saken. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på att ärendet är omstritt, och att i löneregleringskommittén olika synpunkter gjort sig gällande. Bland dess medlemmar finns blott en reservant. Vid sådant förhållande, när ärendet nu upptagits till ny omprövning och av Kungl. Maj:t hänskjutits till löneregleringskommittén och löne-regleringskommittén icke ville gå till de belopp, som föreslagits av den siste ärade talaren, utan endast med hänsyn till vad statsutskottet förra året beslöt låtit bero vid det mindre beloppet, 600 kronor, ansåg jag för min del det icke vara lämpligt eller tilltalande att i det outhärdliga skicket, vari ärendet enligt min uppfattning befinner sig, gå längre, än Kungl. Maj:t för sin del föreslagit. Det tillkommer också den omständigheten, att det här gäller ett ganska väsentligt belopp. Ökningen för lärarna går till mellan 500,000 och 600,000 kronor. Nu hava emellertid läroverkslärarna, i de större städerna åtminstone, särskilt bidrag till hyra. Lektorerna hava 850 kronor, och adjunkterna hava 650 kronor samt extra lärare lika mycket. Dessutom hava de liksom övriga tjänstemän fått ökade dyrtidstillägg. Under sådana förhållanden ansåg statsutskottets majoritet, att det icke var någon anledning att göra ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande folkskoleinspektörerna ber jag att få fästa uppmärksamheten på att de under årets lopp fått väsentligt förhöjda dagtraktamenten, så att de också i det fallet blivit särskilt kompenserade.

Nu vill jag för min del icke ingå i någon längre debatt i ämnet, emedan jag förstår, att denna fråga kommer att slutligt avgöras genom kraftmätning i voteringen, och dessutom hava vi fått uppmaning av talmannen att försöka bringa föredragningslistan till slut i natt, särskilt med hänsyn till vad som väntar oss nästa vecka. Vid

Tillfällig löneförbättring för viss personal. sådant förhållande skall jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

(Forts.)

Herr *Alexander*son: Då jag jämte 31 andra av kammarrens ledamöter är motionär i denna fråga, torde det tillåtas mig yttra några ord i anledning av vad herr vice talmannen nyss anförde. Efter vad vi av honom hörde, har statsutskottets majoritet helt enkelt ställt sig på den ståndpunkten att, då det gällde en löneregleringsfråga och utskottet icke hade löneregleringskommitténs auktoritet för den ifrågasatta löneförbättringen, utan denna tvärtom syntes vara omstridd och majoriteten inom löneregleringskommittén ginge i en annan riktning, kunde statsutskottet icke våga sig på saken. Men jag skall be att få erinra om, huru detta ärende ligger. I föl var ju den stora striden i den här frågan om elementarlärarnas m. fl. lärargrupperns löneförbättring. Den rörde sig om, huruvida lärarkåren finge anses vara i princip tillförsäkrad att få följa med vid löneförbättringen för civila befattningshavare, som hörde till den s. k. statskontorsgruppen. Och riksdagens bägge kamrar uttalade sig med betydande majoritet för att så skulle anses vara förhållandet. I princip biträdde således riksdagen den ståndpunkten. Men såsom herr *Widell* nyss nämnde, tog man icke steget riktigt fullt ut, såsom det bort betingas av denna principiella ståndpunkt, och detta berodde på att reservantgruppen inom statsutskottet, såsom herr *Widell* nyss nämnde, ansåg försiktigheten bjuda, att icke diskussionen skulle alltför mycket röra sig om det inkast, som gjorts från majoritetssidan i statsutskottet därom, att den ännu oklara frågan om ortstilläggen skulle kunna vara av beskaffenhet att medföra en viss betänksamhet i denna fråga. För att undanröja den möjligen anledning till tvekan, som kunde förefinnas där, begränsad av de praktiska konsekvenserna av den principiella ståndpunkten i reservationen, beslöt riksdagen, på sätt som då skedde, med den verkan att lektorer och adjunkter fingo några hundra kronor mindre, än de egentligen skulle haft. Då riksdagen det gjorde, skedde det under uttalande, att det borde redas ut snarast möjligt, om verkligen det inkast, som statsutskottets dåvarande majoritet gjort, hade något egentligt bärande i sig. Det framhölls, att i annat fall borde den här löneregleringen komma lärargrupperna till godo fullt ut. Det borde tagas till omprövning, huruvida de föreslagna bestämmelserna rörande löneförbättring för lärarpersonalen borde vidtagas.

Detta öfvervägande har sedermera löneregleringskommittén tydligen gjort, men mot den utredning, som kommittén lämnat riksdagen såsom resultat av detta sitt förnyade öfvervägande, måste jag rikta den anmärkningen, att — i olikhet mot andra utredningar av löneregleringskommittén, som jag tagit del av — vad som blivit utrett just icke giver riksdagen den begärda utredningen. Ty vad säger löneregleringskommittén? Jo, den upprepar först, att riksdagen anser det oklart, huru det förhåller sig med ortstilläggen, och finner försiktigheten bjuda att, då vid blivande definitiv lönereglering frågan rörande ortstilläggs utgående jämväl till dessa befattningshavare

syntes böra underkastas förnyad prövning, icke besluta en löneförbättring till högre belopp, än som motsvarade det för befattningshavare inom den civila statsförvaltningen förordade, med avdrag av belopp, motsvarande det till sistnämnda befattningshavare utgående ortstillägget. Och vidare säger löneregleringskommittén, att i detta instämmer kommittén, och att det skäl, som föranledde ifrågasättande av löningstilläggs bestämmande för år 1919 så som skedd, är av den bärande beskaffenhet, att någon förändring i avlöningstilläggs storlek för år 1920 ej kan av kommittén tillstyrkas. Riksdagen har i fjol sagt, att det synes riksdagen oklart, om det ligger något i det, och för att få saken utredd skjutit upp saken till följande år. Vad får man för svar från löneregleringskommittén? Jo, kommittén säger, att det ligger någonting i det. Ingenting mer. Det finnes icke utklarat något närmare, varpå detta skulle bero. Och vid sådant förhållande kan jag verkligen icke finna, att det är något skäl för riksdagen att icke taga den naturliga konsekvensen av den ståndpunkt, som riksdagen hade i fjol.

Jag vet mycket väl, att det från annat håll kommer att framhållas, att frågan om ortstilläggen skulle vara av betydelse så till vida, att vid omläggning av lärarpersonalens lönevillkor man skulle begynna med lägre grundlön än den för närvarande föreslagna. Emellertid, ser man på löneregleringskommitténs skäl 1918 för att förorda den standard för lärarkåren, som då bestämdes, så finner man, att det icke alls anfördes några andra skäl, för att lektorer och adjunkter skulle ställas ett stycke över motsvarande tjänstemän enligt löneskalan för ämbetsverken av statskontorstyp, än det att utbildning, arbetsförhållanden och kvalitet på tjänstemännen voro av det slag, att de betingade något högre ställning för lektorer och adjunkter än för närmast jämförliga tjänstemannagrad inom den civila förvaltningen. Ser man på det, måste man komma till det resultatet, att lärarkårerna äro tillförsäkrade en löneställning, som icke skulle annat än genom ett tillbakatagande igen kunna förvandlas på det sättet vid tillämpningen av ortstilläggsprincipen, att grundlönen åter skruvades ned under vad den nu erkänts böra vara. Jag tror således, att man bör säga, att ärendet ligger i det skick, att sedan riksdagen nu fått tillräcklig klarhet om att det icke tyckes kunna anföras några bärande skäl mot att full rättvisa skipas, bör också denna rättvisa skipas fullt ut.

I enlighet härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till det av herr Widell framställda yrkandet, som ju väl även jag finner fullt riktigt skipa rättvisa i fråga om folkskoleinspektörerna.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag skall icke inlåta mig på någon längre diskussion med de båda föregående talarna men konstaterar endast, att därest den framställda motionen bifalles, så komma både de lärare, som äro stationerade på håll, där för statstjänstemän i allmänhet ortstillägg icke utgå, och de, som äro stationerade på håll, där sådana utgå, att över hela linjen erhålla högre lön och få bättre ställning, än motsvarande befattningshavare i första och andra normalgraderna. Detta har ju icke varit avsett. De erhålla denna bättre

Tillfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

*Tillfällig löne-
förbättring för
viss personal.*
(Forts.)

ställning på orter, där ortstillägg icke utgå, därigenom, att deras löner för närvarande enligt sista löneregleringen äro bestämda till belopp motsvarande dem på orter, där tillägg utgå, och i städer, där ortstillägg utgå, erhålla de även, på sätt herr vice talmannen antydde, särskilda hyresbidrag. Jag tror icke att åtminstone för närvarande, då frågan om civila befattningshavares löner och tjänsteställning änyo är under utredning, det finnes tillräckligt skäl att åstadkomma ändring i det beslut, som förra årets riksdag fattade, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr W i d e l l: Endast ett par ord till svar på vad herr Ekman yttrade! Herr Ekman förklarade, att om mitt yrkande bifalles, komma lärarna i bättre ställning än statstjänstemän i första och andra normalgraderna. Jag vill i anledning härav erinra om vad som redan blivit nämnt, att löneregleringskommittén uttryckligen sagt, att de böra hava en bättre ställning. Skillnaden i löneförmåner bör vara för adjunkter 600 kronor mer och för lektorer 400 kronor mer i jämförelse med civila tjänstemän i resp. första och andra normalgraderna.

Herr A l e x a n d e r s o n: Ingenting kan klarare än herr Ekmans sista yttrande ådagalägga, att det icke finnes något bärande skäl för att icke låta lektorerna fullt ut komma i åtnjutande av den tillfälliga lönereglering, som kommo andra befattningshavare till del. Riksdagen har i fjol uttalat sig för att principen är riktig och för att rättvisa skall ske, och om den i detta fall icke blivit fullt ut genomförd, har det blott varit med hänsyn till vissa framkastade farhågor rörande att ortstilläggen möjligen skulle kunna här inverka. Nu framgår av herr Ekmans anförande i dag, att han icke har något annat skäl mot motionens bifallande, än att därigenom adjunkter och lektorer skulle komma upp i högre löneställning än tjänstemän i resp. första och andra lönegraderna. Men vad sade löneregleringskommittén 1918? Den sade: »Beträffande åter ett jämställande i allmänhet av läroverksadjunkterna med vissa befattningshavare i de centrala verken, närmast med första gradens tjänstemän, skulle en dylik åtgärd kunna synas äga visst fog för sig. Tager man emellertid i betraktande den olika utbildning, de olikartade arbetsuppgifter och de skiljaktiga befordringsmöjligheter, vilka äro kännetecknande för bemälda kategorier befattningshavare, anser kommittén en dylik jämförelse ej innebära den rättvisa, man i detta fall vill söka ernå», och i enlighet med detta uttalande föreslog kommittén adjunkternas avlöning till 600 kronor mer. Angående lektorerna yttrar kommittén vidare: »Även jämförelsen mellan lektorer och andra gradens tjänstemän måste kommittén beteckna såsom mindre lycklig»; nämnden har också på anförda skäl kommit till den uppfattningen, att lektorer rätteligen borde åtnjuta något högre avlöning än den, som är bestämd för tjänstemän av andra graden. Med utgångspunkt från denna nämndens uppfattning, vilken kommittén även delar, och särskilt med hänsyn till den långa utbildningstid, som förvärvande av lektorskompetens

visat sig kräva, har kommittén förordat för lektorer en avlöning, som Tallfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

Ser man på detta uttalande, som står i bästa överensstämmelse med vad löneregleringskommittén 1918 och riksdagen sedan 1919 uttalat sig för, förefaller det fullt klart, att motionen nu bör bifallas.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber för det första att få deklarerera, att jag icke deltagit i löneregleringskommitténs behandling av detta ärende och således icke har någon del i det yttrande av densamma, som herr Alexanderson nyss återgivit. Till detta vill jag endast lägga, att genom storleken av det hyresbidrag lärarna i städerna erhålla det i varje fall kommer att förefinnas en viss skillnad för lektorer och rektorer i förhållande till övriga andra gradens tjänstemän.

Slutligen vill jag påvisa, hurusom herrarna själva ådagalagt, att en viss rubbning för med sig konsekvenser. Här har man, sedan frågan behandlades i statsutskottet, funnit, att ett bifall till motionen bör medföra förändring i avseende å folkskoleinspektörernas ställning, och det är alldeles uppenbart, att en dylik förändring även kommer att återverka på andra befattningshavare. Jag tror icke det är skäl att förfara på det sättet med lönefrågor av denna art, varför jag fortfarande yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Alexanderson: Vad beträffar de av herr Ekman omtalade konsekvenserna, undrar jag, om man icke kan våga trotsa den ärade talaren att icke kunna påvisa andra konsekvenser än beträffande detta lilla antal folkskoleinspektörer, vilken konsekvens emellertid bort stå klar för statsutskottet, eftersom det förelåg en motion i denna punkt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å nu föredragna moment yrkats dels att vad utskottet förordat skulle bifallas, dels ock, av herr Widell, att vad utskottet förordat skulle bifallas med följande ändringar i den vid utlåtandet fogade Bilaga A:

Å sid. 47 i det tryckta förslaget skulle de för »1 folkskolinspektör», angivna beloppen »400», »200» och »600» utbytas mot respektive »600», »300» och »900», samt därav betingade ändringar vidtagas å de två nästföljande raderna.

De å sid. 49—52 för lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminarier, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, statens blindundervisningsanstalter, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna angivna beloppen skulle utbytas mot de motsvarande belopp, som återfunnos i den vid herr Björcks i Jönköping m. fl. motion nr 378 fogade bilagan.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yr-

Tillfällig löneförbättring för viss personal. kanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet förordat vara med övervägande ja besvarad.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad utskottet förordat i punkten I A mom. 1 av sin hemställan i utlåtande nr 212, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Widells under överläggningen framställda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 58.

Mom. 2—4.

Vad utskottet förordat bifölls.

I avseende å förenämnda av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation yttrade nu

Herr Olsson, Oscar: Den sak, som här är i fråga, är i statsfinansiellt hänseende icke någon stor sak, och om herrarna se på sid. 7 av statsutskottets betänkande, skola herrarna finna, att statsutskottet visst icke ställt sig i sak emot den förhöjning av vaktmästarnas löner, som det här är fråga om. Statsutskottet säger: »Härmed har utskottet icke velat uttala, att icke skäl kunna anföras för att ifrågavarande befattningshavare må hända böra tilldelas högre avlöningar än som nu tillkommer dem.» Senare säger statsutskottet något mer positivt: statsutskottet vill framhålla, »att vissa skäl synas tala för, att dessa befattningshavare göras delaktiga av löneförbättringen». Ja, visserligen! Men statsutskottet har en invändning, att statsutskottet icke kan överblicka konsekvenserna. Det kan emellertid statsutskottet visst göra, om det bara är så, att statsutskottet vill. Jag skall visa konsekvenserna. De vaktmästare det här gäller äro 66 vaktmästare vid laboratorier m. fl. likställda institutioner, 11 maskinister och eldare samt 16 preparatörer, summa 93 vaktmästare, vartill möjligen kan komma en till, men det är en sak för sig. För dessa 93 vaktmästare skulle, med en löneförbättring av 300 kronor för var och en, beloppet uppgå till 27,900 kronor. Värre konsekvenser tycker jag man sett i dessa tider. På grund således av att utskottet tyckes varit fullt på det klara med att frågan om dessa vaktmästare är ett krav, som bör tillgodoses, ehuru enligt utskottets åsikt konsekven-

serna icke kunnat överblickas, samt på grund av att enligt min mening konsekvenserna kunna överblickas, ber jag, herr talman, att få yrka, att i utskottets utlåtande tillsättes en punkt 5) att i enlighet med de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t må finna lämpligt utfärda, tillfällig löneförbättring må för år 1920 utgå till institutionsvaktmästare och preparatorer jämte vederlikar vid statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, naturhistoriska riksmuseet, universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutet, serafimerlasarettets kliniska laboratorium, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan och Chalmers tekniska institut med ett belopp för envar av 300 kronor för år, varav 200 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

Tillfällig löneförbättring för viss personal.
(Forts.)

Jag fäster också uppmärksamheten därpå, att det icke är någon risk att bifalla detta förslag, just på grund av att åt Kungl. Maj:t överlämnas rätt att pröva i varje särskilt fall, om Kungl. Maj:t finner lämpligt att medgiva den tillfälliga löneförbättringen.

Herr vice talmannen: Vid 1918 års riksdag beslöts en sådan lönereglering för vaktmästarna, att de, såvitt jag erinrar mig, indelades i tre olika grupper, och med hänsyn till deras olika kvalitativa och kvantitativa uppgifter infördes denna olikhet i grader. Nu ha reservanterna, som företrädas av den siste ärade talaren, yrkat, att vissa grupper skulle få högre lönetillägg, än Kungl. Maj:t föreslagit. Genom ett bifall därtill skulle man helt och hållet sönderbryta den lönereglering, som bestämdes 1918, och i fråga om konsekvenserna är det icke så, som den siste ärade talaren uppgav, att de skulle inskränka sig till denna reglering av vaktmästarnas löner. Nu har man redan under denna diskussion fäst uppmärksamheten på att även om man kunde anse, att vissa vaktmästare inom de angivna institutionerna hava vissa kvalitativa uppgifter, som kunna anses mer betungande, än de, som åligga vaktmästare i allmänhet, gäller detta icke alla vaktmästare inom denna grupp. Jag förmodar även, att det av den siste talaren förordade tillägget skulle innebära en prövning, som komme att befinnas ganska otrevlig och osmaklig för Kungl. Maj:t att göra. Jag anser det högst olämpligt att följa reservanterna i detta fall och ber att för min del få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på antagande av det förslag, som innefattades i punkten I A mom. 5 i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen samt vidare därpå att kammaren skulle, i anslutning till utskottets hemställan, avslå nämnda förslag; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Tillfällig löne-
förbättring för
viss personal.
(Forts.)*

Den, som avslår det förslag, som innefattades i punkten I A mom. 5 av den utav herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 212 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages nämnda förslag.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 44.

Punkten I B.

Under denna punkt hade utskottet förordat, att riksdagen måtte för i punkten I A nämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1920 såsom *förslagsanslag*

till tillfällig löneförbättring för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen

å	andra huvudtiteln	kronor	469,000
»	tredje »	»	8,000
»	fjärde »	»	54,000
»	femte »	»	214,000
»	sjätte »	»	997,000
»	sjunde »	»	224,000
»	åttonde »	»	1,441,000 samt

till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel

å	andra huvudtiteln	kronor	180,000
»	tredje »	»	4,000
»	fjärde »	»	20,000
»	femte »	»	140,000
»	sjätte »	»	350,000
»	sjunde »	»	300,000
»	åttonde »	»	246,000

Herr Widell: I anslutning till det beslut kammaren nyss fattat, hemställer jag, att det till tillfällig löneförbättring för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen å åttonde huvudtiteln föreslagna beloppet 1,441,000 kronor ändras till 1,993,000 kronor.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-

mannen, att i fråga om den under behandling varande punkten endast Tillfällig löne-yrkats, av herr *Widell*, att vad utskottet förordat skulle bifallas förbättring för med den ändring, att det i punkten upptagna anslagsbeloppet viss personal. »1,441,000 kronor» bestämdes till »1,993,000 kronor». (Forts.)

På därefter gjord proposition bifölls nämnda yrkande.

Punkterna I C och I D.

Vad utskottet förordat bifölls.

Inledningen i utskottets hemställan under punkten I.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning för år 1921 till tillfällig löneförbättring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner. *Dyrtidstillägg åt lärare vid statsunderstödda undervisningsanstalter.*

Vid detta utlåtande hade reservation avgivits av herrar *J. L. Widell*, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *J. Erlansson* och *J. D. Norman*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Vid utlåtandet hade därjämte fogats tre bilagor, var och en innehållande ett kungörelseförslag.

Herr *Bergqvist*: Det är ett tryckfel, som jag ber att få rätta, enär det kan vålla missförstånd vid kungörelsens tillämpning. I Bil. II, § 1, mom. 2 heter det: »dock under förutsättning att lärarens tjänstgöring vid en eller flera av de i mom. 1 avsedda läroanstalter omfatta samtidigt minst 10 undervisningstimmar i veckan». Ordet »*samtidigt*» bör ändras till *sammanlagt*, och med denna ändring ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Widell*: Då jag antecknat en blank reservation vid detta betänkande, vill jag giva till känna, att därest utskottets motivering förelegat, då beslutet fattades, hade någon reservation icke av mig avgivits. Den motivering, som förelåg, var nämligen en helt annan än den, som finnes i betänkandet.

*Dyrtidstillägg
åt lärare vid
statsunder-
stödda under-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Sedan överläggningen förklarats slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att rörande nu ifrågavarande utlåtande annat yrkande ej gjorts, än, av herr *Bergqvist*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring i § 1 mom. 2 av det i Bil. II intagna kungörelseförslaget, att ordet »samtidigt» utbyttes mot »sammanlagt».

På därefter gjord proposition bifölls herr *Bergqvists* yrkande.

Föredrogos bankoutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater vid Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte en i ämnet väckt motion;

nr 81, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare, anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 82, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 83, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om tillfälligt
arvdestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 85, angående tillfälligt arvdestillägg åt tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott.

Detta memorial lydde sålunda:

»I ett den 19 februari 1920 avgivet memorial, nr 7, hemställde bankoutskottet, att riksdagen må besluta, att de hos riksdagens kamrar, ständiga och tillfälliga utskott samt kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante må i avräkning å det tillfälliga arvdestillägg, som

kan varda samma tjänstemän och vaktbetjante av innevarande riksdag beviljat, uppbära förskott i enlighet med de grunder, som av 1919 års lagtima riksdag fastställts för utgående av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock att den, som åtnjuter dyrtidstillägg av statsmedel i egenskap av befattningshavare i statens tjänst eller hos riksdagens verk och inrättningar eller f. d. befattningshavare, må uppbära tillfälligt arvodestillägg med endast två tredjedelar av till honom utgående månads- och dagarvoden samt med högst 12 kronor om dagen'. Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

*Om tillfälligt
arvodestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.*
(Forts.)

Sedan riksdagen numera godkänt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, har utskottet ansett sig böra till behandling upptaga frågan om beredande av dyrtidstillägg jämväl åt den hos riksdagens kamrar och utskott tillfälligt anställda personalen.

Då nämnda grunder för dyrtidstillägg icke äro av beskaffenhet att inverka på de under innevarande års riksdag utgående tillfälliga arvodestilläggen, till hos riksdagen anställda tjänstemän m. fl., får utskottet hemställa, att riksdagen må besluta, att tillfälligt arvodestillägg skall utgå till de hos riksdagens kamrar, ständiga och tillfälliga utskott samt kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante i enlighet med de grunder, som av innevarande års riksdag fastställts för utbetalande av förskott å sådant arvodestillägg eller jämlikt de av 1919 års lagtima riksdag fastställda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock att den, som åtnjuter dyrtidstillägg av statsmedel, i egenskap av befattningshavare i statens tjänst eller hos riksdagens verk och inrättningar eller f. d. befattningshavare, må uppbära tillfälligt arvodestillägg med endast två tredjedelar av till honom utgående månads- och dagarvoden samt med högst tolv kronor om dagen.»

Herr Gustafsson: I anledning därav att kammaren i lördags fattat beslut, som kommit i strid med detta bankoutskottets utlåtande, hemställer jag, att ärendet måtte återremitteras till utskottet.

Herr Holmquist: Herr talman! Utav riksdagshandlingarna framgår, att föregående års riksdag gav dessa befattningshavare, om vilka nu är fråga, förhöjning i deras löneförmåner, men i det utlåtandet preciserades uttryckligen, att det var på grund av det ökade arbete, som under senare tid hade lagts på deras axlar. Ungefär samtidigt med det riksdagens beslut beslöt riksdagen emellertid, att ett tillfälligt arvodestillägg skulle tilldelas dessa tjänstemän hos riksdagens kamrar och utskott. De fingo således vid den riksdagen ett sådant här dyrtidstillägg, fastän det gick under en annan benämning. Nu har uti ett nyss här föredraget utlåtande bankoutskottet uttryckligen förklarat, att de befattningshavare, som äro anställda hos riksdagen eller i dess verk, skulle få förhöjning i dyrtidstillägget för första halvåret 1920 enligt samma grunder som riksdagen fastställt för befattningshavare i statens tjänst, något som också är ganska

*Om tillfälligt
arvodestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.*

(Forts.)

naturligt. Enligt det förslag till beslut, som nyss är kammaren förelagt, kan man ju också säga, att i stort sett är samma princip tillämpad, då det gäller de hos riksdagen anställda tjänstemän och vaktbetjante, som för statens tjänstemän, men det är dock *något* annorlunda. T. ex. det s. k. familjetillägg för viss tjänstinnehavare är här icke medtaget och i tiden är det så begränsat, att det omfattar januari—1 juli, men en hel del av riksdagens befattningshavare äro anställda efter den tiden och böra sålunda även efter den tiden hava ett dyrtidstillägg. Av dessa skäl, som för mig äro talande, tillåter jag mig framställa ett ändringsförslag.

Av en av utskottets medlemmar har här yrkats återremiss, men jag tror, att frågan är så pass liten, och då den ännu icke är hos andra kammaren föredragen, borde man efter mitt begrepp, stadgat efter samråd med bra många av kammarens ledamöter, redan nu fatta ett beslut i saken. För min del tillåter jag mig framställa följande ändringar i memorialet, dels att i andra stycket efter orden »i statens tjänst» tillägges »ävensom medgivit viss förhöjning däri», dels ock att efter stycket, som slutar med »personalen», riksdagen uttalar följande:

»Enligt utskottets mening böra de av riksdagen sålunda i detta ämne fattade beslut i tillämpliga delar gälla jämväl för här ifrågasvarande personal, med iakttagande likväl, att någon minskning icke bör ske i vad vederbörande jämlikt utskottets ovannämnda memorial nr 7 äger uppbära såsom förskott i avräkning å tillfälligt arvodes-tillägg.

Utskottet hemställer, att riksdagen må besluta att i avseende å tillfälligt arvodestillägg åt de hos riksdagens kamrar, ständiga och tillfälliga utskott samt kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante skola i tillämpliga delar gälla de bestämmelser, som innevarande års riksdag meddelat beträffande dyrtidstillägg och förhöjning däri åt befattningshavare i statens tjänst, dock att härigenom icke någon minskning må ske i vad vederbörande jämlikt bankoutskottets av riksdagen godkända memorial nr 7 äger uppbära såsom förskott i avräkning å sådant tillfälligt arvodestillägg.»

Herr Östberg: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att få för min del biträda yrkandet om återremiss. Jag anser, att ett yrkande om återremiss så mycket mer är nödvändigt, som herr Holmquist här har framlagt ett särskilt förslag, som man icke kan genast överblicka.

Jag vill emellertid begagna tillfället att säga, att det synes mig som om avlöningen åt den vid riksdagen tillfälligt anställda personalen — ty det är endast fråga om den tillfälligt anställda — skulle kunna vid riksdagens början regleras på en gång, så att det icke behövde givas dyrtidstillägg å de av riksdagen bestämda arvoden. Det är klart, att då dessa befattningshavare tillsättas riksdag efter riksdag, så innehava dessa såväl i utskottens kanslier som i övrigt hos riksdagen tillfälliga uppdrag, och riksdagen skulle väl då på en gång kunna reglera de arvoden, som böra tillkomma vederbörande, med hän-

syn till den rådande dyrtiden. Befattningarna äro ju i allmänhet bisysselsättningar. De flesta av deras innehavare hava fast anställning i statens tjänst eller på andra håll. Det går så till med deras avlöning, att de få först fasta arvoden. Sedan kommer en förhöjning av dessa, som ägt rum i olika former, och så dessutom dyrtidstillägg, **allt enligt bestämmelser, som äro mycket svåra att överskåda.** Det skulle helt visst förenkla saken, om man kunde bestämma fasta arvoden från början, och någon svårighet för riksdagen att göra det kan icke förefinnas. Nu är systemet sådant, att det även för utskottsledamöterna är mycket svårt att överblicka, vad det i själva verket kommer att bli för avlöningar i olika fall. Detta kan icke vara något lämpligt system.

*Om tillfälligt
arvodestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.*

(Forts.)

I sakens föreliggande skick skall jag biträda yrkandet om återremiss.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall be att få tillstyrka det av herr Holmquist väckta förslaget. Jag kan icke förstå, att det kan tjäna något till med en återremiss, då det antagligen icke kan bestämmas, när ärendet skall återkomma till kammaren. Därtill kommer, att man icke vet, huruvida andra kammaren också kommer att återremittera ärendet. Efter vad jag tror mig veta, kommer där att väckas ett förslag till beslut — dock icke yrkande om återremiss — av annan lydelse, än bankoutskottet här föreslagit. Om också det beslutet är något annorlunda än det herr Holmquist här har väckt, kan frågan komma under gemensam votering. Då kan riksdagen välja emellan de två förslagen. Jag tycker att uti sakens nuvarande läge det är en bättre utväg än att återremittera ett ärende, som med all sannolikhet icke blir återremitterat, därför att andra kammaren icke kommer att fatta ett sådant beslut.

Herr von Geijer: Ifrågavarande förslag har varit behandlat av kanslideputerade, dock först efter det utlåtandet lagts på kammarens bord. Det beslut, som kanslideputerade kommo till, överensstämmer mycket nära, kan jag säga, med herr Holmquists framställda yrkande, och jag skulle för min del vilja biträda detsamma. Jag anser som han och den siste talaren, att näppeligen mycket är att vinna med en återremiss; och skulle, såsom den siste talaren antydde, kammarna komma att stanna i olika beslut, kan frågan lätteligen lösas genom en gemensam votering.

Beträffande vad herr Östberg sade angående lämpligheten av, att man vid början av riksdagen fastställer dessa stater, är därom intet att anmärka. Jag vill blott säga, att det endast varit bankoutskottet, som kunnat ta upp förslaget i denna del. Dock torde det väl vad innevarande år beträffar hava varit nästan omöjligt att fatta ett definitivt beslut, förrän den stora frågan om dyrtidstillägg åt statens tjänstemän var slutbehandlad. Dessförinnan låg det knappast inom möjlighetens område.

Herr talman! Jag ber att få biträda det av herr Holmquist framställda yrkandet.

Om tillfälligt
arvodestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.
(Forts.)

Herr Östberg: Jag hade nyss tillfälle att se kanslideputerades utlåtande, och det överensstämde icke, såvitt jag kan fatta, med herr Holmquists här framlagda förslag. Hur mycket det skilde sig från detta, kan jag dock icke säga. Jag tycker, att det naturligaste skulle vara en återremiss. Skulle nu andra kammaren fatta ett beslut i annan riktning, kommer naturligtvis frågan mycket snart åter till första kammaren, och den får då fatta position. Det kan dock hända, att man kan sammanjämka eller att vi kunna biträda andra kammarens beslut. Vi slippa då gemensam votering. Jag tror att så, som ärendet ligger, det är klokast av kammaren att biträda yrkandet om återremiss.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande nu förevarande memorial yrkats, dels att detsamma skulle visas åter till utskottet, dels ock, av herr *Holmquist*, att vad utskottet yttrat och hemställt skulle godkännas i den förändrade avfattning, att efter de två första styckena fortsattes sålunda:

»Enligt utskottets mening böra de av riksdagen sålunda i detta ämne fattade beslut i tillämpliga delar gälla jämväl för här ifrågavarande personal, med iakttagande likväl, att någon minskning icke bör ske i vad vederbörande jämlikt utskottets ovannämnda memorial nr 7 äger uppbära såsom förskott i avräkning å tillfälligt arvodestillägg.

Utskottet hemställer, att riksdagen må besluta, att i avseende å tillfälligt arvodestillägg åt de hos riksdagens kamrar, ständiga och tillfälliga utskott samt kansli anställda tjänstemän och vaktbetjände skola i tillämpliga delar gälla de bestämmelser, som innevarande års riksdag meddelat beträffande dyrtidstillägg och förhöjning däri åt befattningshavare i statens tjänst, dock att härigenom icke någon minskning må ske i vad vederbörande jämlikt bankoutskottets av riksdagen godkända memorial nr 7 äger uppbära såsom förskott i avräkning å sådant tillfälligt arvodestillägg.»

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i memorialet hemställt samt vidare enligt berörda yrkanden, och förklarade herr vice talmannen sig anse propositionen på bifall till herr Holmquists yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Östberg* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller herr Holmquists under överläggningen om bankoutskottets memorial nr 85 framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas memorialet åter till utskottet.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 46.

*Om tillfälligt
arvodestillägg
åt personal
hos riksdagens
kamrar och
utskott.
(Forts.)*

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 86, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta banko- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels en inom första kammaren väckt motion om anslag till en flottledslånefond och dels en inom samma kammare väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande rätt för flottningsförening att som säkerhet för lån för allmän flottleds förbättrande använda sig av allmän flottleds egendom.

*Om beredande
av vissa för-
måner åt flott-
ningsföre-
ningar m. m.*

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 155, hade herr *Enhörning* hemställt, att riksdagen ville anslå ett belopp av fem miljoner kronor att uppläggas som en flottledslånefond, ur vilken lån mot ränta skulle beviljas dels för anläggande av nya flottleder och dels för utvidgande och förbättrande av redan befintliga sådana leder, eller, därest denna hemställan icke ansåges böra bifallas, att riksdagen ville bemyndiga riksbanksfullmäktige att i mån av provat behov bevilja flottningsföreningar förlagslån från riksbanken för allmänna flottleders utvidgande och förbättrande utan annan säkerhet än som enligt flottningslagarna tillerkändes förlagsgivare till sådan led.

Samme motionär hade uti en annan, till lagutskott hänvisad motion, nr 156, anhållit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida och i vilken ordning det skulle kunna tillstädjas flottningsförening att som säkerhet för lån, som erfordrades för allmän flottleds förbättrande, använda sig av allmän flottleds egendom, samt att därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Båda förevarande motioner hade, efter överenskommelse mellan banko- och andra lagutskottet, i ett samband behandlats av sammansatta banko- och andra lagutskottet, vilket utskott i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen i anledning av herr Enhörnings motion nr 155 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast låta verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor genom statens försorg borde uppläggas en flottledslånefond, varur lån mot ränta kunde beviljas dels för anläggande av nya flottleder och

Om beredande dels för utvidgande och förbättrande av redan befintliga sådana le-
av vissa för- der; samt
måner åt ott-
ningsföre-
ningar m. m.

B) att herr Enhörnings motion nr 156, icke måtte föranleda nå-
gon riksdagens åtgärd.

(Forts.)

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle
företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B.

Herr E n h ö r n i n g: Herr greve och talman, mina herrar! Ty-
värr var jag förhindrad närvara i utskottet, då mina motioner behand-
lades dänstades. Jag skulle annars fått tillfälle att understryka och
utveckla mina synpunkter och kanske kunnat påverka utskottet så,
att åtminstone denna min motion icke blivit enhälligt avslagen. Då
hade jag även med hopp om framgång kunnat tala inför kammaren.

Vad som i första hand frapperar vid genomläsandet av utskotts-
utlåtandet, är den underton av sympati, som gör sig gällande för mo-
tionen. Mina idéer beaktas och erkännas, ända tills den svaga eller
— om man så vill — väl starka motiveringen för avslag kommer, vil-
ken lyder: »Förslaget vill uppriva grunderna för nuvarande flottlag-
stiftning.» Men om nu en lag i praktiken visar sig hämma i stället
för befordra utvecklingen av den verksamhet, som den vill reglera,
är det ju ingen idé att låta en längre tidrymd förflyta, innan föränd-
ringen vidtages, då alla, som beröras av lagen, funnit, att en viss pa-
ragraf eller bestämmelse däri är mindre lämplig. Jag anser, att man
som en konsekvens av tillstyrkandet av min första motion borde ha
tillstyrkt även den röreliggande.

Den kredit, som är nödvändig för all verksamhet, kan man ej få,
om ej tillräcklig borgen kan erbjudas. Varför då genom tyngande
direktiv försvåra anskaffandet av pengar för inventarier och materiel
absolut nödvändiga för bedrivande av rationell flottning. Om den
nuvarande lagen lyckas avvärja ett eller annat fall av dröjsmål i reg-
lerandet av flottningssyftigheten, förtager den å andra sidan möjlig-
heten för flottningssyftigheten i stort att utveckla sig i snabbare tem-
po. Som den nu är avfattad, kommer den att försvåra anskaffandet
av t. ex. materiel och inventarier. Vinsten skulle i högsta grad över-
stiga förlusten, om lagen förändrades. Det gäller att se saken i stort.

Lagen berör i synnerhet Norrland, Dalarne och Värmland, och
därför kunna vi ej vänta, att en större del av kammarens ärade leda-
möter kunna sätta sig in i sakens vikt och betydelse. Jag har här
en lista, som jag skall be att få andraga några siffror ur. Jag vill
t. ex. tala om för herrarna, om det intresserar eder, att i Torne älv
finnas inventarier för 103.000 kronor, i Kalix älv för 127.000 kronor,
i Skellefte älv för 542.000 kronor, i Indalsälven för 617.000 kronor.

i Ljungan för 244,000 kr. etc. Nu måste styrelserna i respektive älvar upplåna dessa medel. Styrelserna få sålunda gå i borgen för dessa medel, men dessa inventarier, som uppköpas, tillhöra flottlederna. De äro således det allmännas egendom enligt lagen och kunna alltså icke vara eller utgöra det minsta underlag som säkerhet för det upptagna lånet, utan det är styrelsen som måste ikläda sig borgen för dessa medel. Därför avsåg min motion att söka en ändring häruti. Jag säger i min motion, att allt, som anskaffas för flottningen eller nedlägges å flottleden, utgör enligt 6 kap. 24 paragrafen vattenlagen allmän egendom och tillhör således ej flottningsföreningen, trots det är denna, eller dess styrelse, som får vidkännas utgifterna härför. Det är detta, som synes mig i högsta grad orimligt. Om nu denna materiel med de förbättringar, som nedläggas på flottleden, är till flottningens gagn, båt-nad och nytta, så bör väl den, i den utsträckning som den icke av de flottande blivit amorterad, få utgöra säkerhet för det lån, som resp. styrelser ha nödgats upptaga därför. Det är så naturligt, att ett barn, än mera då ett utskott — sammansatt av såväl banko- som andra lag-utskottets ledamöter — borde hava förstått saken.

*Om beredande
av vissa för-
måner åt flott-
ningsföre-
ningar m. m.
(Forts.)*

På grund av vad jag nu anfört, är jag livligt övertygad om, att kammaren vill följa mig, då jag, herr greve och talman, yrkar bifall till min motion.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare, i enlighet med herr *Enhörnings* yrkande, på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Ordet lämnades nu till herr vice talmannen, som anförde: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1, 2, 3, 4 och 5 samt konstitutionsutskottets utlåtande nr 60 upptagas i av mig nu nämnd ordning på föredragningslistan för tisdagens plenum.

Vad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,29 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.